

ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ารับบริการทันตกรรมในช่วงอายุครรภ์ 4-6 เดือน
ของหญิงตั้งครรภ์ที่โรงพยาบาลหลังสวน จังหวัดชุมพร

**Factors Related to Utilization of Dental Services During 4-6 Months of Pregnancy
at Langsuan Hospital, Chumphon**

จินตนา รัตน์ะ

Jintana Rattana

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการสุขภาพช่องปากประยุกต์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of
Master of Science in Applied Oral Health Sciences**

Prince of Songkla University

2557

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

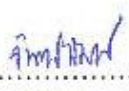
ชื่อวิทยานิพนธ์   ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ารับบริการทันตกรรมในช่วงอายุครรภ์ 4-6 เดือน
 ของหญิงตั้งครรภ์ที่โรงพยาบาลหลังสวน จังหวัดชุมพร

ผู้เขียน   นางสาวจินตนา รัตนะ

สาขาวิชา   วิทยาการสุขภาพช่องปากประยุกต์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

คณะกรรมการสอบ

 .....
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จันทน์พิมพ์ หินเทาวิ)

 .....ประธานกรรมการ
 (ดร.เพ็ญแข ลากยั้ง)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

 .....กรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จันทน์พิมพ์ หินเทาวิ)

 .....
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา เขียววิวัฒน์)

 .....กรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา เขียววิวัฒน์)

 .....กรรมการ
 (ดร.ภาสุรี แสงสุวานิช)

 .....กรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อังคณา เขียวมนตรี)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
 ของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการสุขภาพช่องปากประยุกต์

.....
 (รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพล ศรีชนะ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(3)

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้มาจากการวิจัยของนักศึกษาเอง และได้แสดงความขอบคุณบุคคล
ที่มีส่วนช่วยเหลือแล้ว

จิตพรพิมล

ลงชื่อ.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จันทร์พิมพ์ หินเทา)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

จินตนา รัตนะ

ลงชื่อ.....

(นางสาวจินตนา รัตนะ)

นักศึกษา

(4)

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อนและ
ไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

สีหenna ไตงะ

ลงชื่อ.....

(นางสาวจินตนา รัตนะ)

นักศึกษา

ชื่อวิทยานิพนธ์	ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ารับบริการทันตกรรมในช่วงอายุครรภ์ 4-6 เดือนของหญิงตั้งครรภ์ที่โรงพยาบาลหลังสวน จังหวัดชุมพร
ผู้เขียน	นางสาวจินตนา รัตนะ
สาขาวิชา	วิทยาการสุขภาพช่องปากประยุกต์
ปีการศึกษา	2556

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงวิเคราะห์แบบตัดขวางมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมในช่วงอายุครรภ์ 4-6 เดือนของหญิงตั้งครรภ์กับปัจจัยต่างๆ ได้แก่ ระยะเวลาในการรอรับการรักษาทางทันตกรรมครั้งแรก การรับรู้สภาวะสุขภาพช่องปากตนเอง ความรู้ ทักษะคิดและการปฏิบัติด้านทันตสุขภาพ ความเข้าใจและพึงพอใจต่อขั้นตอนการบริการทันตกรรม การเก็บข้อมูลจากทะเบียนประวัติและการสัมภาษณ์หญิงตั้งครรภ์ที่มีอายุครรภ์มากกว่า 6 เดือนถึงก่อนคลอด ซึ่งหญิงตั้งครรภ์ดังกล่าวเคยได้รับการตรวจสุขภาพช่องปากเมื่ออายุครรภ์ 1-3 เดือน และได้รับนัดหมายเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมเมื่ออายุครรภ์ 4-6 เดือน ที่โรงพยาบาลหลังสวน จังหวัดชุมพร ผลการศึกษาพบว่าหญิงตั้งครรภ์ จำนวน 161 คน เป็นผู้เข้ารับและไม่เข้ารับการรักษาทางทันตกรรม จำนวน 86 และ 75 คน ตามลำดับ ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในการวิเคราะห์ตัวแปรเดียว คือ การรับรู้ปัญหาสภาวะสุขภาพช่องปากตนเอง การรับรู้การรักษาทางทันตกรรมและการรับรู้ระดับความจำเป็นการรักษาโรคในช่องปาก ความรู้เรื่องโรคปริทันต์ทำให้ลูกมีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ การเคยเข้ารับบริการทันตกรรมที่โรงพยาบาลหลังสวน ทักษะคิดต่อการดูแลสุขภาพช่องปากระหว่างตั้งครรภ์มากกว่าปกติเพราะกลัวส่งผลเสียต่อลูกในท้อง ความเข้าใจเรื่องกรณีลูกเงินเดือนที่ 7-9 สามารถรับบริการทันตกรรมได้และความพึงพอใจต่อบัตรนัด เมื่อควบคุมตัวแปรการเคยเข้ารับบริการทันตกรรมที่โรงพยาบาลหลังสวน พบว่าตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ การมีทักษะคิดต่อการดูแลสุขภาพช่องปากมากกว่าปกติเพราะกลัวส่งผลเสียต่อลูกในท้อง (OR=2.61) และการรับรู้การรักษาทางทันตกรรม (OR=2.15) ดังนั้นทันตบุคลากรควรพัฒนาระบบบริการทันตกรรมที่มุ่งเน้นการสร้างทักษะคิดด้านทันตสุขภาพด้วยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพช่องปากที่ไม่ดีของแม่และผลกระทบต่อลูกในครรภ์ การเพิ่มการรับรู้การรักษาทางทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์ และพัฒนาระบบนัดหมาย เพื่อให้หญิงตั้งครรภ์เข้ารับการรักษาทางทันตกรรมเพิ่มสูงขึ้น

คำสำคัญ: หญิงตั้งครรภ์; การเข้ารับบริการทันตกรรม; พฤติกรรมทันตสุขภาพ; การรับรู้สถานะสุขภาพช่องปาก

Thesis Title Factors Related to Utilization of Dental Services During 4-6 Months of Pregnancy at Langsuan Hospital, Chumphon

Author Miss Jintana Rattana

Major Program Applied Oral Health Sciences

Academic Year 2013

ABSTRACT

A cross-sectional analytical study was conducted to determine the relationship between utilization of dental services during 4-6 months of pregnancy and related factors; i.e. oral health knowledge, attitude, practices, oral health perception, understanding and satisfaction of dental service. Data were collected from dental service records and interviewing questionnaire of women with more than 6 pregnancy months at Langsuan Hospital, Chumphon. Their oral health was examined at 1st-3rd months of pregnancy, then appointments were made for dental treatment at the 4th-6th months. One hundred and sixty one pregnant women were participated in the study. The results showed that 86 pregnant women utilized dental services while 75 did not use dental services. Factors significantly related to utilization of dental services using bivariate analysis included knowledge on 'pregnancy gingivitis causes low birth weight' and 'emergency dental service at 7-9 months is acceptable', the mother's history of receiving dental service at Langsuan Hospital, attitude of 'increased oral health care during pregnancy due to the fear of the effect of bad oral health on the fetus', perceived oral health problems, perceived dental treatments, perceived need for treatment of oral diseases, and satisfaction on 'dental appointment card'. After adjusting for 'the mother's history of receiving dental service at Langsuan Hospital', the factors that were still statistically related to utilization of dental services included the attitude 'increased oral health care during pregnancy due to afraid of effect of bad oral health on the fetus' (OR=2.61) and 'perceived dental treatments' (OR=2.15). Therefore, it is recommended that dental service programs that may improve pregnant women's attitude about effect of mother' oral health on the fetus, perceived dental treatments and dental appointment system. These may subsequently increase the rate of dental service utilization among pregnant women.

Key words: Pregnancy; Dental service utilization; Dental health behavior; Perceived oral health

กิตติกรรมประกาศ

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จันทร์พิมพ์ หินเทาวิ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา เขียววิวัฒน์ ผู้ซึ่งให้ความกรุณาเป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ช่วยให้คำปรึกษา แนะนำ สละเวลาในการตรวจสอบแก้ไขวิทยานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วง ตลอดจนคณาจารย์ภาควิชาทันตกรรมป้องกันทุกท่านที่ให้คำแนะนำและช่วยเหลือในทุกด้านตลอดมา

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ที่สนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ ประจำปี 2556 เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่คลินิกฝากครรภ์ เจ้าหน้าที่งานทันตกรรมโรงพยาบาลหลังสวนและโรงพยาบาลปากน้ำหลังสวน เจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคนที่ได้อนุเคราะห์ในการใช้สถานที่และการเก็บข้อมูล ตลอดจนหญิงตั้งครรภ์ที่สละเวลาในการให้ข้อมูลในครั้งนี้

สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณบิดา มารดา ที่ให้การสนับสนุน ช่วยเหลือในทุกด้านอย่างไม่เหน็ดเหนื่อย ตลอดจนน้อง เพื่อนและพี่น้องเพื่อนร่วมงานทุกคนที่คอยเป็นกำลังใจให้เสมอมา

จินตนา รัตนะ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(5)
Abstract	(7)
กิตติกรรมประกาศ	(8)
สารบัญ	(9)
รายการตาราง	(10)
บทที่	
1. บทนำ	1
บทนำต้นเรื่อง	1
การทบทวนวรรณกรรม	3
วัตถุประสงค์	12
2. วัสดุ อุปกรณ์และวิธีการ	16
3. ผลการวิจัย	25
4. บทวิจารณ์	42
5. สรุป	46
เอกสารอ้างอิง	48
ภาคผนวก	51
1. แบบบันทึกและแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการศึกษา	52
2. เอกสารรับรองความเห็นชอบจากคณะกรรมการจริยธรรมในการวิจัย	70
ประวัติผู้เขียน	71

รายการตาราง

ตารางที่	หน้า
1. การศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการรับบริการทางทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์	9
2. ข้อมูลคุณลักษณะทั่วไปของหญิงตั้งครรภ์จำแนกตามการเข้ารับและไม่เข้ารับรักษาทันตกรรม	26
3. ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาในการรอรับการรักษาทางทันตกรรมครั้งแรกกับการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรม	29
4. ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้สถานะสุขภาพช่องปากตนเองของหญิงตั้งครรภ์ช่วงอายุครรภ์ 1-3 เดือน กับการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรม	30
5. ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ด้านทันตสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์กับการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรม	32
6. ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติด้านทันตสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์กับการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรม	33
7. ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติด้านทันตสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์กับการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรม	34
8. ความสัมพันธ์ระหว่างความเข้าใจขั้นตอนการบริการทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์ช่วงอายุครรภ์ 1-3 เดือน กับการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรม	36
9. ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจขั้นตอนการบริการทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์ช่วงอายุครรภ์ 1-3 เดือน กับการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรม	38
10. ความสัมพันธ์ระหว่างการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์กับปัจจัยต่างๆ	40
11. เหตุผลอันดับหนึ่งของหญิงตั้งครรภ์ที่เข้ารับการรักษาทางทันตกรรมในโรงพยาบาลหลังสวน	40
12. เหตุผลอันดับหนึ่งของหญิงตั้งครรภ์ที่ไม่เข้ารับการรักษาทางทันตกรรมที่โรงพยาบาลหลังสวน	41

บทที่ 1

บทนำ

บทนำต้นเรื่อง

หญิงตั้งครรภ์มีการเปลี่ยนแปลงทางกายวิภาค สรีรวิทยาและทางชีวเคมี รวมทั้งมีการเปลี่ยนแปลงของฮอร์โมนระหว่างตั้งครรภ์ นอกจากนี้การตั้งครรภ์ทำให้มีอาการคลื่นไส้ อาเจียนบ่อย มีพฤติกรรมการรับประทานอาหารจุกจิกไม่เป็นเวลาหรือชนิดของอาหารที่เปลี่ยนไปขณะตั้งครรภ์ หากไม่ได้รับการดูแลด้านทันตสุขภาพที่ดี อาจทำให้เกิดโรคฟันผุ การเกิดฟันสึกกร่อน มีหินน้ำลาย มีเลือดออก เหงือกบวม ก่อให้เกิดโรคเหงือกอักเสบและโรคปริทันต์ได้ง่ายกว่าปกติ โดยปัญหาสุขภาพช่องปากในหญิงตั้งครรภ์จากการเป็นโรคปริทันต์ อาจส่งผลต่อการคลอดก่อนกำหนดของทารกหรือทารกมีน้ำหนักแรกคลอดน้อยได้ นอกจากนี้เชื้อแบคทีเรียที่ก่อให้เกิดโรคฟันผุสามารถถ่ายทอดจากช่องปากของแม่ไปสู่ลูกได้¹

การดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพในกลุ่มหญิงตั้งครรภ์ในประเทศไทยได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง จากโครงการแม่ลูกฟันดี 102 ปีสมเด็จพระเจ้า โดยมีการดำเนินงานมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2546 โดยจัดให้หญิงตั้งครรภ์สมัครใจเข้าร่วมโครงการ ซึ่งเน้นที่การรักษาโรคในช่องปาก คือ โรคฟันผุ และเหงือกอักเสบ ร่วมกับการฝึกทักษะในการดูแลสุขภาพช่องปากแม่และลูก² และโครงการสายใยรักแห่งครอบครัว ซึ่งเป็นการบูรณาการกับงานอนามัยแม่และเด็ก ให้หญิงตั้งครรภ์ได้รับการประเมินสุขภาพช่องปาก รับการรักษาทันตกรรมและส่งเสริมสุขภาพต่อ³ การดำเนินงานด้านทันตสุขภาพมีรูปแบบการดำเนินงานที่ชัดเจนมากขึ้น เมื่อสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติได้มีการพัฒนาระบบสุขภาพด้านทันตกรรม ภายใต้งบประมาณทันตกรรม กำหนดให้หญิงตั้งครรภ์มีการดำเนินงานส่งเสริม ป้องกัน รักษาและฟื้นฟู โดยมีรูปแบบกิจกรรม คือ การตรวจสุขภาพช่องปาก การให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพช่องปาก การฝึกทักษะการแปรงฟัน ในช่วงไตรมาสที่ 1 ของการตั้งครรภ์ และการให้บริการรักษาทางทันตกรรมตามความจำเป็น ได้แก่ การอุดฟันถอนฟัน อุดฟัน ถอนฟัน⁴ ในช่วงไตรมาสที่ 2 ของการตั้งครรภ์

จากการดำเนินงานทันตสุขภาพในกลุ่มหญิงตั้งครรภ์ของจังหวัดชุมพร ในปีงบประมาณ 2554 พบว่าหญิงตั้งครรภ์รายใหม่ที่ได้รับการฝากครรภ์ในคลินิกฝากครรภ์ ได้รับการตรวจสุขภาพช่องปาก จำนวน 6,941 ราย คิดเป็นร้อยละ 86.85 ได้รับการบริการทันตกรรม 2,758 ราย

คิดเป็นร้อยละ 34.80 ในส่วนของอำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร พบว่ามีหญิงตั้งครรภ์รายใหม่ที่ได้รับการฝากครรภ์ในคลินิกฝากครรภ์ จำนวน 911 ราย ได้รับการตรวจสุขภาพช่องปาก จำนวน 848 ราย คิดเป็นร้อยละ 93.08 และได้รับการบริการทันตกรรม จำนวน 333 ราย คิดเป็นร้อยละ 36.55⁵ จะเห็นได้ว่าการเข้ารับบริการทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์ทั้งในระดับอำเภอหลังสวนและภาพรวมของจังหวัดชุมพร ในปีงบประมาณ 2554 มีเพียงหญิงตั้งครรภ์จำนวนหนึ่งในสามเท่านั้นที่ได้เข้ารับบริการทันตกรรม ซึ่งยังไม่บรรลุเป้าหมายของระดับจังหวัดชุมพรที่กำหนดให้ร้อยละ 50 ของหญิงตั้งครรภ์ที่ได้รับการตรวจสุขภาพช่องปาก มีการเข้ารับบริการทันตกรรม ถึงแม้ว่าจะมีการดำเนินงานโครงการส่งเสริมสุขภาพในกลุ่มหญิงตั้งครรภ์มาเป็นระยะเวลา 10 ปี

ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ารับบริการทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์ ได้แก่ การที่หญิงตั้งครรภ์มีความรู้ด้านทันตสุขภาพ การที่มีเหงือกอักเสบและมีเลือดออก ซึ่งเป็นผลมาจากการตั้งครรภ์ การตรวจสุขภาพช่องปากก่อนการตั้งครรภ์ ผู้ที่มีปัญหาสุขภาพช่องปาก มีฟันผุเป็นรู มีอาการปวดฟันและการมีกลิ่นปาก รวมทั้งการปฏิบัติตนด้านทันตสุขภาพเกี่ยวกับการใช้ไหมขัดฟันทำความสะอาดบริเวณซอกฟัน ซึ่งทั้งหมดเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้ารับบริการทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์ ส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้ารับบริการทันตกรรม ได้แก่ การที่หญิงตั้งครรภ์มีทัศนคติความเชื่อว่าการรักษาทางทันตกรรมระหว่างการตั้งครรภ์มีผลต่อลูกในครรภ์ และไม่มีความจำเป็นต้องรับการรักษาทันตกรรมระหว่างการตั้งครรภ์ ในส่วนของระบบบริการทันตกรรม พบว่าระยะเวลาการรอรับบริการทันตกรรมที่นาน การไม่ได้รับการรักษาด้านทันตกรรมทันที การไปพบทันตแพทย์มีความยุ่งยากลำบากและปัญหาด้านการเงิน ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการเข้ารับบริการทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์ การศึกษาที่ผ่านมาส่วนใหญ่ ทำการศึกษาในหญิงหลังคลอด โดยการใช้แบบสอบถามทางไปรษณีย์ ความน่าเชื่อถือของเครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจึงมีน้อย

การวิจัยครั้งนี้จึงศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ารับบริการทันตกรรมในช่วงไตรมาสที่สองโดยใช้แบบสัมภาษณ์ (face to face interview) เพื่อนำผลการศึกษามาใช้ในการพัฒนาระบบงานทันตสาธารณสุขสำหรับหญิงตั้งครรภ์ต่อไป

การทบทวนวรรณกรรม

สุขภาพช่องปากของหญิงตั้งครรภ์

หญิงตั้งครรภ์เป็นกลุ่มหนึ่งที่มีสภาพปัญหาสุขภาพช่องปาก ที่มีโอกาสเปลี่ยนแปลงจากภาวะปกติ นอกจากการเปลี่ยนแปลงของร่างกายทางกายวิภาค สรีรวิทยาและชีวเคมี การเปลี่ยนแปลงของฮอร์โมนระหว่างตั้งครรภ์ อาการคลื่นไส้ อาเจียนจากการแพ้ท้อง นิสัย การรับประทานอาหารจุกจิกไม่เป็นเวลา ชนิดของอาหารที่เปลี่ยนไปขณะตั้งครรภ์ การไม่ดูแลรักษาสุขภาพช่องปากได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อการเกิดโรคฟันผุ ฟันสึกกร่อน การมีหินน้ำลาย เหงือกบวม อักเสบ มีเลือดออก ทำให้เกิดโรคเหงือกอักเสบและเป็นโรคปริทันต์ได้ง่ายกว่าปกติ จากการศึกษาของรัชนก นุชพ่วง และคณะ ในปี ค.ศ.2010 ศึกษาการเกิดโรคฟันผุและโรคเหงือกอักเสบในหญิงตั้งครรภ์เปรียบเทียบกับผู้หญิงที่ไม่ได้ตั้งครรภ์ในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 197 คน พบว่าหญิงตั้งครรภ์มีการเกิดโรคฟันผุร้อยละ 74 และผู้หญิงที่ไม่ได้ตั้งครรภ์มีการเกิดโรคฟันผุร้อยละ 49.5 ในส่วนของการเกิดโรคเหงือกอักเสบ หญิงตั้งครรภ์มีการเกิดโรคเหงือกอักเสบร้อยละ 86.2 และผู้หญิงที่ไม่ได้ตั้งครรภ์มีการเกิดโรคเหงือกอักเสบร้อยละ 72.8 จะเห็นได้ว่าหญิงตั้งครรภ์มีการเกิดโรคฟันผุและโรคเหงือกอักเสบมากกว่าผู้หญิงที่ไม่ได้ตั้งครรภ์ หญิงตั้งครรภ์มีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคฟันผุเป็น 2.9 เท่า และการเกิดโรคเหงือกอักเสบเป็น 2.2 เท่าเมื่อเปรียบเทียบกับผู้หญิงที่ไม่ได้ตั้งครรภ์⁶ โดยปัญหาสุขภาพช่องปากในหญิงตั้งครรภ์ จากการเป็นโรคปริทันต์ อาจส่งผลต่อคุณภาพของการตั้งครรภ์และการคลอดของทารกได้⁷ หญิงตั้งครรภ์ที่เป็นโรคปริทันต์มีโอกาสคลอดลูกก่อนกำหนดเป็น 1.74 เท่าของผู้ที่ไม่เป็นโรคปริทันต์⁷ และหญิงตั้งครรภ์ที่เป็นโรคปริทันต์มีโอกาสคลอดทารกที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์เป็น 4.27 เท่าของผู้ที่ไม่เป็นโรคปริทันต์¹ นอกจากนี้ *Streptococcus mutans* ซึ่งเป็นสาเหตุของการเกิดฟันผุ สามารถส่งต่อจากมารดาหรือคนเลี้ยงไปสู่เด็กผ่านทางน้ำลาย⁸ เช่น การเป่าอาหาร การชิมอาหารเด็กและการใช้ช้อนร่วมกัน ดังนั้นมารดาที่มีฟันผุมากจึงมีโอกาที่จะส่งผ่านเชื้อไปสู่บุตร ได้สูงมากเช่นกัน

หากพบว่ามารดาเป็นโรคในช่องปากและได้รับการตรวจสุขภาพช่องปากพร้อมทั้งได้รับคำแนะนำและได้รับการรักษาในระยะเวลาอายุครรภ์ที่เหมาะสม นอกจากจะลดความรุนแรงและการลุกลามของโรคในช่องปากของมารดาแล้ว ส่งผลให้โอกาสการแพร่เชื้อไปยังบุตรของตนเองลดลงอีกด้วย จึงมีความจำเป็นที่หญิงตั้งครรภ์ควรได้รับการดูแลด้านทันตสุขภาพอย่างต่อเนื่อง เพื่อสุขภาพช่องปากที่ดีของมารดาและบุตรในอนาคต

การเข้ารับบริการทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์

จากมีรายงานการศึกษาในต่างประเทศเกี่ยวกับการเข้ารับบริการทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์เริ่มตั้งแต่ตั้งครรภ์จนถึงคลอดบุตร พบว่าหญิงตั้งครรภ์ชาวอเมริกัน กรีก มาเลเซีย สหสาธารณรัฐแทนซาเนียและอังกฤษ เข้ารับบริการทางทันตกรรม ร้อยละ 26.0⁹, 27.3¹⁰, 29.0¹¹, 31.9¹² และ 33.0¹³ ตามลำดับ มีเพียงสหรัฐอเมริกา ที่หญิงตั้งครรภ์เข้ารับบริการทันตกรรม ร้อยละ 49.0¹⁴

สำหรับประเทศไทยหญิงตั้งครรภ์ที่ได้รับการตรวจสุขภาพช่องปากใน ปีงบประมาณ 2554 มีจำนวน 367,328 คน และได้รับการทำความสะอาดช่องปาก จำนวน 113,412 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 30.87 ของหญิงตั้งครรภ์ที่ได้รับการตรวจสุขภาพช่องปาก¹⁵ ข้อมูลภาพรวม ระดับจังหวัดชุมพร ในปีงบประมาณ 2554 มีหญิงตั้งครรภ์รายใหม่ที่รับการฝากครรภ์ในคลินิก ฝากครรภ์ของโรงพยาบาลรัฐบาล จำนวน 7,992 ราย ได้รับการตรวจสุขภาพช่องปาก จำนวน 6,941 ราย คิดเป็นร้อยละ 86.85 ได้รับการทันตกรรม 2,758 ราย คิดเป็นร้อยละ 34.80 ในส่วนของ อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ซึ่งมีโรงพยาบาลของรัฐจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ โรงพยาบาลปากน้ำ หลังสวน มีขนาด 10 เตียง และโรงพยาบาลหลังสวน มีขนาด 120 เตียง พบว่ามีหญิงตั้งครรภ์ รายใหม่ที่ได้รับการฝากครรภ์ในคลินิกฝากครรภ์ของทั้งสองโรงพยาบาล จำนวน 911 ราย ได้รับการตรวจสุขภาพช่องปาก จำนวน 848 ราย คิดเป็นร้อยละ 93.08 ในส่วนของหญิงตั้งครรภ์ที่ได้รับการตรวจสุขภาพช่องปาก มีจำนวนหญิงตั้งครรภ์ที่ไม่ต้องเข้ารับบริการทันตกรรม ร้อยละ 7.90 มีจำนวนของหญิงตั้งครรภ์ที่เป็นโรคเหงือกอักเสบ ร้อยละ 92.09 และหญิงตั้งครรภ์ที่เป็นโรคฟันผุ ร้อยละ 81.37 หญิงตั้งครรภ์ที่ได้รับการตรวจสุขภาพช่องปากรับบริการทันตกรรม จำนวน 333 ราย คิดเป็นร้อยละ 36.55 ซึ่งหญิงตั้งครรภ์ที่มีโรคเหงือกอักเสบได้รับการขูดหินปูน ร้อยละ 42.64 และ หญิงตั้งครรภ์ที่เป็นโรคฟันผุได้รับการอุดฟันร้อยละ 27.33⁵ โดยข้อมูลข้างต้นไม่ได้ระบุช่วง อายุครรภ์ที่เข้ารับบริการทันตกรรม ซึ่งประเทศไทยได้กำหนดให้หญิงตั้งครรภ์รายใหม่ได้รับการตรวจสุขภาพช่องปากร้อยละ 90¹⁵ และการเข้ารับบริการทันตกรรมร้อยละ 50⁵ จะเห็นได้ว่าการเข้ารับบริการทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์ทั้งในระดับอำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพรและ ประเทศไทย ในปีงบประมาณ 2554 นั้น ไม่บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ การเข้ารับบริการทันตกรรมมีเพียงหนึ่งในสามของหญิงตั้งครรภ์เท่านั้นที่ได้เข้ารับบริการด้านทันตกรรม แต่อย่างไรก็ตามอัตราการรับบริการทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์ในประเทศไทยสูงกว่าบางประเทศ ในต่างประเทศเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

ระบบการให้บริการทันตกรรมในหญิงตั้งครรภ์

งานส่งเสริมทันตสุขภาพกลุ่มหญิงตั้งครรภ์ในประเทศไทยมีการกำหนดแนวทางการดำเนินงานทันตสาธารณสุขสำหรับทันตบุคลากรในการจัดระบบบริการสุขภาพช่องปาก เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้หญิงตั้งครรภ์ได้ตระหนักถึงความสำคัญของสุขภาพช่องปากตนเองและบุตร การปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพช่องปากและรับการรักษาทางทันตกรรม เริ่มตั้งแต่การซักประวัติ การตั้งครรภ์ ประวัติการเจ็บป่วยในอดีตและปัจจุบัน ตามสมุดบันทึกสุขภาพแม่และเด็กในคลินิกฝากครรภ์ โดยหญิงตั้งครรภ์ทุกคนได้รับการตรวจสุขภาพช่องปากตั้งแต่ฝากครรภ์ครั้งแรก เพื่อประเมินอนามัยช่องปาก ให้คำแนะนำในการดูแลสุขภาพช่องปากและนัดหมายในการรักษาทางทันตกรรมในกลุ่มหญิงตั้งครรภ์ ที่มีปัญหาสุขภาพช่องปาก โดยทันตบุคลากรควรทำการนัดให้มารับการรักษาทางทันตกรรมในช่วงอายุครรภ์ 4-6 เดือน ยกเว้นมีความจำเป็นเร่งด่วนให้ทำการรักษาแบบบำบัดฉุกเฉินได้ทันที¹⁶ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Jared และคณะ ในปี ค.ศ.2008¹⁷ ที่ได้ศึกษาทบทวนแบบเป็นระบบการเกิดโรคปริทันต์และการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติงานการดูแลสุขภาพช่องปากโดย American Academy of Periodontology (AAP) แนะนำให้หญิงตั้งครรภ์ได้รับการวางแผนด้านทันตกรรมป้องกัน การตรวจสภาวะปริทันต์ การรักษาบูรณะ การขูดหินปูนและการเกลารากฟัน ให้เสร็จสิ้นในช่วงไตรมาสที่สองเป็นเวลาที่ดีที่สุด เพราะอาการคลื่นไส้อาเจียนได้ลดลงและระดับของมดลูกต่ำกว่าสะดือ เป็นช่วงที่มารดาสะดวกมากที่สุด จึงควรทำการรักษาให้เร็วที่สุด ถ้ามีตุ่มหนองหรือการอักเสบเฉียบพลันให้ทำการรักษาทันที โดยไม่ต้องคำนึงถึงอายุครรภ์เพราะสาเหตุของการติดเชื้ออาจเป็นอันตรายต่อมารดาและลูก

การให้บริการทันตกรรมในหญิงตั้งครรภ์ของจังหวัดชุมพร ได้มีแนวทางการให้บริการทันตกรรมในกลุ่มหญิงตั้งครรภ์ตามแนวทางการดำเนินงานทันตสาธารณสุขในเครือข่ายบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิ (CUP) และการดูแลสุขภาพช่องปากหญิงตั้งครรภ์ โดยหญิงตั้งครรภ์ควรได้รับการตรวจสุขภาพช่องปากและให้คำแนะนำในการดูแลสุขภาพช่องปากในการฝากครรภ์ครั้งแรก การรับการรักษาทางทันตกรรม เพื่อป้องกันการลุกลามของโรคในช่วงอายุครรภ์ 4-6 เดือน ได้แก่ การขูดหินน้ำลาย อุดฟันหรือถอนฟันที่ไม่สามารถเก็บไว้ได้¹⁸ ควรเลี่ยงการทำฟันในช่วงไตรมาสแรกและช่วงไตรมาสที่สาม โดยทั่วไปทันตแพทย์ควรให้การรักษาเท่าที่จำเป็น หากมีการปวดบวมที่เหงือกหรือฟัน ควรทำการรักษาทันทีเพราะสุขภาพช่องปากของมารดามีผลต่อสุขภาพของลูก¹⁹ ในส่วนของระบบนัดหมายรับการรักษาทางทันตกรรม หญิงตั้งครรภ์ที่ทำการฝากครรภ์ครั้งแรกที่คลินิกฝากครรภ์ได้รับการตรวจสุขภาพช่องปากและรับคำแนะนำในการดูแลสุขภาพช่องปากในช่วงไตรมาสแรกของการตั้งครรภ์และนัดหมายรับการรักษาด้านทันตกรรมในช่วง

อายุครรภ์ 4-6 เดือน โดยมีการระบุ วัน เวลาที่ชัดเจน ตลอดจนการติดต่อขอเลื่อนนัดรับบริการ
ทันตกรรม กรณีที่ไม่สามารถเข้ารับบริการทันตกรรมได้ตาม วัน เวลา ที่นัดหมาย

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมารับบริการทางทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์

ด้านความรู้ ทักษะและการปฏิบัติของหญิงตั้งครรภ์

จากการศึกษาของ Saddki และคณะ ในปี ค.ศ.2010¹¹ ในหญิงตั้งครรภ์ที่มาฝาก
ครรภ์ในคลินิกสูติกรรมและนรีเวชของ Hospital University Sains Malaysia ได้ทำการศึกษาแบบ
ตัดขวาง ถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเข้ารับบริการและอุปสรรคในการเข้ารับบริการทันตกรรม
จากการบริการดูแลสุขภาพช่องปากของมารดาในหญิงตั้งครรภ์ที่มาฝากครรภ์ จำนวน 124 คน
พบว่าหญิงตั้งครรภ์ที่ตระหนักว่าสุขภาพช่องปากมีผลต่อการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์เป็นปัจจัยที่
ทำให้หญิงตั้งครรภ์เข้ารับบริการทันตกรรม

การศึกษามีความสอดคล้องกับการศึกษามารดาหลังคลอดของ Al Habashneh และ
คณะ ในปี ค.ศ 2005¹⁴ พบว่าการที่หญิงตั้งครรภ์มีความรู้ด้านทันตสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับผลลัพธ์
ต่อการตั้งครรภ์และเห็นความสำคัญของการดูแลสุขภาพช่องปาก ย่อมมีผลต่อการเข้ารับบริการ
ทันตกรรมระหว่างตั้งครรภ์ เห็นได้จากความสัมพันธ์ของการที่หญิงตั้งครรภ์ ร้อยละ 69 มีความรู้ว่
การที่มีเหงือกอักเสบ¹⁰ มีเลือดออก เป็นผลมาจากการตั้งครรภ์และมีการใช้ไหมขัดฟันทำความ
สะอาดบริเวณซอกฟันร่วมด้วย

จากการศึกษาของ Boggess และคณะ ในปี ค.ศ.2010²⁰ ที่ศึกษาความสัมพันธ์ของ
การปฏิบัติสุขอนามัยในช่องปากกับการใช้บริการทางทันตกรรม พบว่าการเข้ารับบริการทันตกรรม
เป็นประจำของหญิงตั้งครรภ์ การดูแลสุขภาพอนามัยในช่องปากและใช้อุปกรณ์อื่นร่วมด้วยในการ
ทำความสะอาดช่องปากมีผลต่อการดูแลสุขภาพใจใส่สุขภาพช่องปากในระหว่างตั้งครรภ์ และการศึกษา
ของ Detman และคณะ ในปี ค.ศ.2010⁹ พบว่าการที่หญิงตั้งครรภ์มีความเข้าใจช่วงเวลาการรับ
บริการทันตกรรมที่ปลอดภัยและมีความเหมาะสม มีผลต่อการเข้ารับบริการทันตกรรมระหว่าง
ตั้งครรภ์ด้วย

นอกจากนี้ยังพบการศึกษาของ Dinas และคณะ ในปี ค.ศ.2007¹⁰ ที่ศึกษาใน
หญิงหลังคลอด พบว่าหญิงตั้งครรภ์ ร้อยละ 72.2 มีความเชื่อว่าการรักษาทางทันตกรรมระหว่างการ
ตั้งครรภ์จะมีผลต่อลูกในครรภ์และการศึกษาของ Rogers ในปี ค.ศ.1991²¹ ในเมือง Birmingham

ในกลุ่มหญิงหลังคลอด จำนวน 500 คน พบว่าร้อยละ 39 หญิงหลังคลอดไม่เข้ารับบริการทันตกรรมระหว่างตั้งครรภ์ เพราะคิดว่าการเข้ารับบริการทันตกรรมระหว่างตั้งครรภ์ไม่มีความจำเป็น

การรับรู้สถานะช่องปากตนเองของหญิงตั้งครรภ์

จากการศึกษาของ Saddki และคณะ ในปี ค.ศ.2010¹¹ พบว่าหญิงตั้งครรภ์ที่มีการตรวจสุขภาพช่องปากก่อนการตั้งครรภ์ ผู้ที่มีปัญหาสุขภาพช่องปาก การที่ฟันผุเป็นรู มีอาการปวดฟัน รู้ว่าการที่เหงือกมีเลือดออก มีกลิ่นปาก ส่งผลต่อการเข้ารับบริการทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์

ระบบบริการทันตกรรม

การศึกษาของ Dinas และคณะ ในปี ค.ศ.2007¹⁰ ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการใช้บริการทันตกรรมระหว่างตั้งครรภ์ พบว่าการที่หญิงตั้งครรภ์ทราบว่าสามารถเข้ารับบริการทันตกรรมโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายเป็นปัจจัยต่อการเข้ารับบริการทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์

การศึกษาของ Detman และคณะ ในปี ค.ศ.2010⁹ ทำการสัมภาษณ์หญิงหลังคลอดจำนวน 253 คน พบว่าหญิงตั้งครรภ์ไม่มีเวลาไปพบทันตแพทย์ ซึ่งการไปพบทันตแพทย์นั้น มีความยุ่งยาก จึงทำให้เป็นปัญหาอุปสรรคในการได้รับการดูแลทันตกรรมก่อนและระหว่างตั้งครรภ์

จากการศึกษาของ Saddki และคณะ ในปี ค.ศ.2010¹¹ พบว่าระยะเวลาการรอรับบริการทันตกรรมเป็นเวลานาน คิดเป็นร้อยละ 71.6 และการที่ไม่ได้รับการรักษาทางทันตกรรมทันทีเป็นอุปสรรคต่อการรับบริการระหว่างตั้งครรภ์อีกด้วย

ปัจจัยพื้นฐานของหญิงตั้งครรภ์

การศึกษาของ Le และคณะ ในปี ค.ศ.2009²² และ Marchi และคณะ ในปี ค.ศ. 2010²³ พบว่าสถานะด้านการเงินเป็นอีกปัญหาอุปสรรคหนึ่งของการรับบริการทันตกรรมระหว่างตั้งครรภ์ เพราะหลังจากการคลอดบุตรแล้ว มีความจำเป็นที่ต้องนำเงินส่วนนั้นไปเป็นค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูบุตรต่อไป

จากการศึกษาของ Detman และคณะ ในปี ค.ศ.2010⁹ พบว่าการมีระบบประกันสุขภาพเป็นปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเข้ารับบริการทันตกรรม มีความสอดคล้องกับการศึกษาของ

Marchi และคณะ ในปี ค.ศ.2010²³ ที่ศึกษาหญิงตั้งครรภ์ ใน California พบปัจจัยของการไม่เข้ารับบริการทันตกรรมระหว่างตั้งครรภ์ จากปัญหาาระบบประกันสุขภาพที่ไม่ครอบคลุมสิทธิประโยชน์ทางทันตกรรมด้วยเช่นกัน และพบว่าระดับการศึกษา ภาษาสัญชาติ²³ ศาสนา อายุ รายได้ของครอบครัว²⁰ สถานะสมรส¹⁴ ภาวะความรับผิดชอบในครอบครัวของหญิงตั้งครรภ์ ทำให้มีการเลื่อนวันเข้ารับบริการทันตกรรมและการเจ็บป่วยของหญิงตั้งครรภ์²¹ ซึ่งปัจจัยทั้งหมดมีความสัมพันธ์กับการเข้ารับบริการทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับทันตบุคลากร

นอกจากนี้ยังพบปัญหาการขาดแคลนบุคลากรด้านการดูแลทันตกรรม โดยเฉพาะพื้นที่ในชนบท อีกทั้งผู้ให้บริการยังมีความกลัวการถูกฟ้องร้องจากการให้บริการทางทันตกรรม หากพบว่าการตั้งครรภ์มีปัญหา²⁴

ตารางที่ 1 การศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการรับบริการทางทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์

ผู้ศึกษา (ค.ศ.)	วัตถุประสงค์	รูปแบบการศึกษา	กลุ่มตัวอย่าง/จำนวน	เครื่องมือ	ผลการศึกษา (ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเข้ารับบริการทันตกรรม)
Rogers (1991) ²¹	เพื่อศึกษาการ ได้รับการดูแล ทันตกรรม ระหว่างตั้งครรภ์	Cross sectional	หญิงหลังคลอด 500 คน	แบบสอบถาม	การคิดว่าการเข้ารับบริการทันตกรรมไม่มีความ จำเป็นระหว่างตั้งครรภ์ ภาวะความรับผิดชอบใน ครอบครัว ความกลัวต่อการรับบริการทันตกรรม และความไม่พึงพอใจต่อทันตบุคลากร การลืมและ การเจ็บป่วยของหญิงตั้งครรภ์
Habashneh และ คณะ(2005) ¹⁴	เพื่อศึกษาปัจจัยที่ เกี่ยวข้องกับมารับ บริการทันตกรรม ระหว่างตั้งครรภ์	Cross sectional	หญิงหลังคลอด 625 คน	แบบสอบถาม ทางไปรษณีย์	สถานะสมรสของหญิงตั้งครรภ์ การเข้ารับบริการ ทันตกรรมก่อนการตั้งครรภ์ การมีระบบประกัน สุขภาพ การมีความรู้ว่าการที่มีเหงือกอักเสบ หรือมีเลือดออก เป็นผลมาจากการตั้งครรภ์ การรับรู้ว่าคุณภาพช่องปากมีผลต่อการ ตั้งครรภ์และการใช้ไหมขัดฟัน
Dinas และคณะ (2007) ¹⁰	เพื่อศึกษาปัจจัยที่ เกี่ยวข้องในการใช้ บริการทันตกรรม ระหว่างตั้งครรภ์	Cross sectional	หญิงหลังคลอด 425 คน	แบบสอบถาม ทางไปรษณีย์	การมีความเชื่อว่าการรักษาทางทันตกรรมระหว่าง การตั้งครรภ์จะมีผลต่อลูกในครรภ์ การทราบว่า สามารถเข้ารับบริการทันตกรรมได้ฟรี และการ มีโรคเหงือกอักเสบ

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ผู้ศึกษา (ค.ศ.)	วัตถุประสงค์	รูปแบบการศึกษา	กลุ่มตัวอย่าง/จำนวน	เครื่องมือ	ผลการศึกษา (ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเข้ารับบริการทันตกรรม)
Le และคณะ (2009) ²²	เพื่อศึกษาการเข้ารับบริการและไม่เข้ารับบริการทันตกรรม	Qualitative	หญิงตั้งครรภ์ 60 คน	แบบสัมภาษณ์ Open-ended questions	ความเครียดจากปัญหาด้านการเงิน ความสัมพันธ์ในครอบครัวและการทำงาน การรับรู้ต่อประสบการณ์ การได้รับบริการทันตกรรมทัศนคติต่อผู้ให้บริการทันตกรรมและการให้ความสำคัญต่อสุขภาพช่องปากของหญิงตั้งครรภ์ รวมทั้งทัศนคติของผู้ให้บริการและพนักงานที่เกี่ยวข้องต่อผู้ให้บริการ
Detman และคณะ (2010) ⁹	เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคในการได้รับการดูแลทันตกรรมก่อนและระหว่างตั้งครรภ์	Qualitative	หญิงหลังคลอด 253 คน	แบบสัมภาษณ์ Face to face interview	การมีระบบประกันสุขภาพ ความยากในการพบทันตแพทย์ การให้ความสำคัญต่อทันตสุขภาพ ความเข้าใจต่อความปลอดภัยและความเหมาะสมต่อการเข้ารับบริการทันตกรรมระหว่างตั้งครรภ์ การมีแนวทางปฏิบัติระหว่างตั้งครรภ์

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ผู้ศึกษา (ค.ศ.)	วัตถุประสงค์	รูปแบบการศึกษา	กลุ่มตัวอย่าง/ จำนวน	เครื่องมือ	ผลการศึกษา (ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเข้ารับบริการทันตกรรม)
Boggess และคณะ (2010) ²⁰	เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของการปฏิบัติสุขอนามัยในช่องปากกับการใช้บริการทางทันตกรรม	Cross sectional	หญิงตั้งครรภ์ 559 คน	แบบสอบถาม	อายุ สัญชาติ ศาสนา รายได้ของครอบครัว การเข้ารับบริการทันตกรรมเป็นประจำของหญิงตั้งครรภ์ ความถี่ของการดูแลอนามัยช่องปากและใช้อุปกรณ์อื่นร่วมในการทำความสะอาดช่องปาก
Saddki และคณะ (2010) ¹¹	เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเข้ารับบริการทันตกรรมและปัญหาอุปสรรคในการรับบริการดูแลสุขภาพช่องปาก	Cross sectional	หญิงตั้งครรภ์ ไตรมาสที่สาม 124 คน	แบบสอบถาม	ความรู้ทางด้านทันตสุขภาพก่อนการตั้งครรภ์ การตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพช่องปากและผลต่อการตั้งครรภ์ การตรวจสุขภาพช่องปากก่อนการตั้งครรภ์ การมีปัญหาสุขภาพช่องปาก การมีฟันผุเป็นรู ระยะเวลาการรอที่นาน และการไม่ได้รับการรักษาทันที
Marchi และคณะ (2010) ²³	เพื่อศึกษาถึงการดูแลสุขภาพช่องปากระหว่างตั้งครรภ์	Cross sectional	หญิงหลังคลอด 21,732 คน	แบบสอบถาม	สัญชาติ ระดับการศึกษา ภาษา ปัจจัยด้านการเงิน และความครอบคลุมของระบบประกันสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์

จากการทบทวนวรรณกรรมการศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการรับบริการทางทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์เกี่ยวกับเรื่องปัจจัยที่เป็นอุปสรรคหรือส่งเสริมให้เข้ารับบริการทางทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์ที่ผ่านมา ส่วนใหญ่ทำการศึกษาในหญิงหลังคลอด^{9,10,14,21,23} โดยใช้แบบสอบถามทางไปรษณีย์^{10,14,21,23} ซึ่งระยะเวลาที่นานทำให้หญิงตั้งครรภ์อาจให้ข้อมูลที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง เนื่องจากจำเหตุการณ์ระหว่างตั้งครรภ์ไม่ได้ ในขณะที่ความสนใจส่วนใหญ่มักให้ความสนใจในเรื่องที่เกี่ยวกับบุตรที่เพิ่งคลอดใหม่มากกว่า ทำให้ความน่าเชื่อถือของเครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจึงมีน้อย

การศึกษานี้จึงศึกษาความสัมพันธ์ของระยะเวลาการรอรับการรักษาทางทันตกรรมครั้งแรก การรับรู้สภาวะสุขภาพช่องปากของตนเอง ความรู้ ทักษะและการปฏิบัติด้านทันตสุขภาพ ความเข้าใจและความพึงพอใจต่อขั้นตอนการบริการทันตกรรมของโรงพยาบาลกับการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมในช่วงอายุครรภ์ 4-6 เดือนของหญิงตั้งครรภ์ โดยทำการสัมภาษณ์หญิงตั้งครรภ์ที่มีอายุครรภ์มากกว่า 6 เดือนถึงก่อนคลอด ที่ได้รับการตรวจสุขภาพช่องปากและนัดหมายรับการรักษาทางทันตกรรมในช่วงอายุครรภ์ 4-6 เดือน

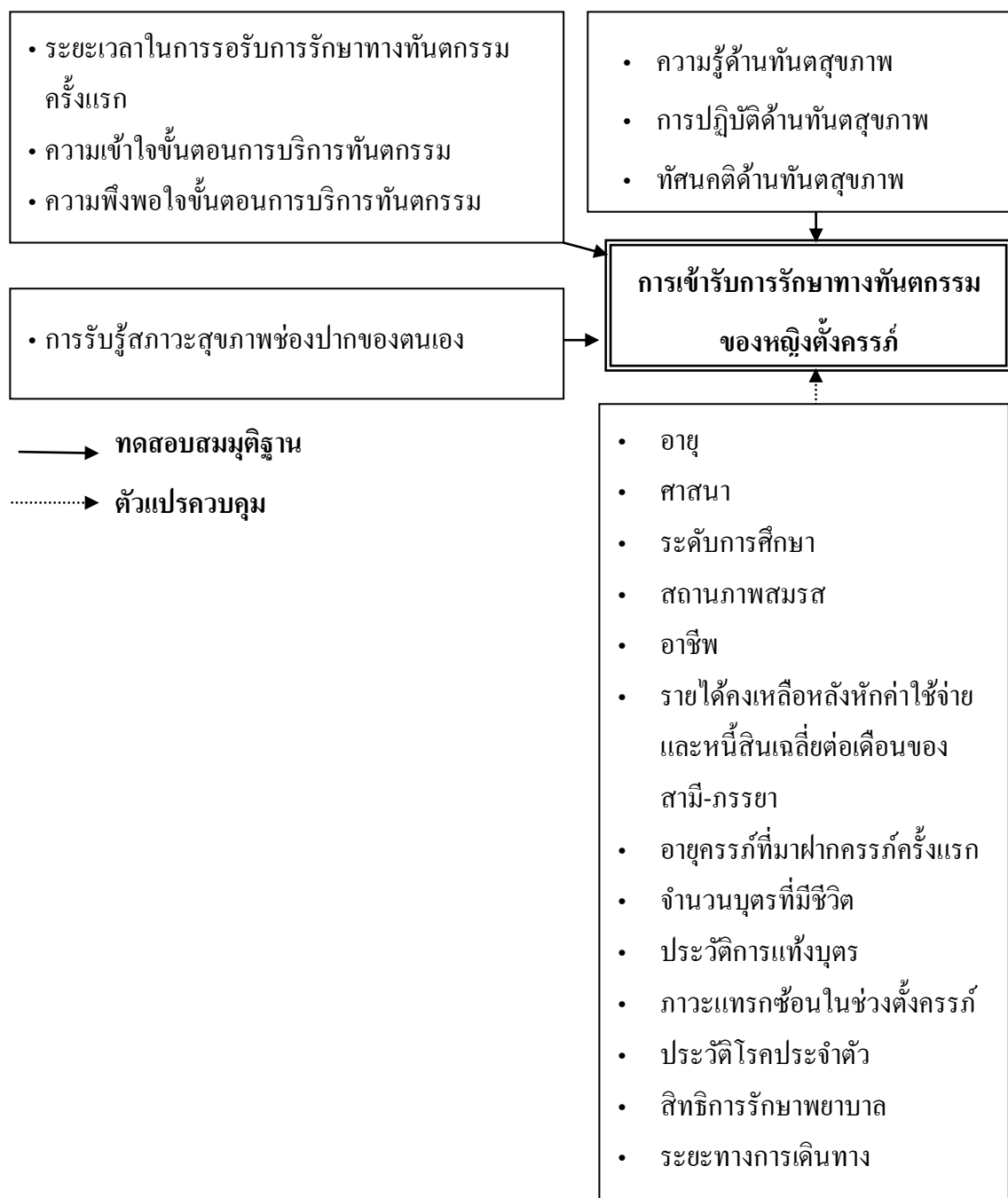
คำถามการวิจัย

ปัจจัยใดที่ทำให้หญิงตั้งครรภ์เข้ารับการรักษาทางทันตกรรมที่โรงพยาบาล
หลังสวน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของระยะเวลาในการรอรับการรักษาทางทันตกรรมครั้งแรกต่อการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมในช่วงอายุครรภ์ 4-6 เดือนของหญิงตั้งครรภ์
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของการรับรู้สภาวะสุขภาพช่องปากของตนเองกับการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมในช่วงอายุครรภ์ 4-6 เดือนของหญิงตั้งครรภ์
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของความรู้ ทักษะและการปฏิบัติด้านทันตสุขภาพกับการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมในช่วงอายุครรภ์ 4-6 เดือนของหญิงตั้งครรภ์
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของความเข้าใจและความพึงพอใจต่อขั้นตอนการบริการทันตกรรมของโรงพยาบาลกับการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมในช่วงอายุครรภ์ 4-6 เดือนของหญิงตั้งครรภ์

กรอบแนวคิดการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การนำผลการศึกษามาใช้ในการพัฒนาระบบงานทันตสาธารณสุขสำหรับหญิงตั้งครรภ์

นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

ความรู้ด้านทันตสุขภาพ หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรคฟันผุ โรคเหงือกอักเสบ การรู้ว่าเชื้อโรคจากฟันผุของแม่สามารถถ่ายทอดสู่ลูกได้ การเป็นโรคปริทันต์ขณะตั้งครรภ์ทำให้คลอดก่อนกำหนดและน้ำหนักแรกคลอดต่ำกว่าเกณฑ์และช่วงเวลาที่เหมาะสมในการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมในช่วงตั้งครรภ์ 4-6 เดือน

การปฏิบัติด้านทันตสุขภาพ หมายถึง การปฏิบัติเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปาก ได้แก่ ความถี่ในการแปรงฟัน การใช้ยาสีฟันผสมฟลูออไรด์และการใช้ไหมขัดฟันในการทำความสะอาดช่องปาก การไปพบทันตแพทย์ การเข้ารับการรักษาทางทันตกรรม

ทัศนคติด้านทันตสุขภาพ หมายถึง ทัศนคติที่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพในระหว่างตั้งครรภ์ ความสัมพันธ์ของโรคในช่องปากของหญิงตั้งครรภ์กับสุขภาพของทารก

การรับรู้สถานะสุขภาพช่องปากของตนเอง หมายถึง การรับรู้สถานะโรคในช่องปากของตนเอง ได้แก่ โรคฟันผุ โรคเหงือกอักเสบ หินปูน ฟันคุด และการรักษาทางทันตกรรมที่ตัวเองควรได้รับ

ความเข้าใจขั้นตอนการบริการทันตกรรม หมายถึง ความเข้าใจขั้นตอนการบริการทันตกรรมที่ถูกต้อง ได้แก่ การได้รับการรักษาทางทันตกรรมครั้งแรกภายในเดือนที่ 4 ของการตั้งครรภ์ เหตุผลที่หญิงตั้งครรภ์เข้ารับการรักษาทางทันตกรรมในระหว่างตั้งครรภ์ การสามารถเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมในช่วงอายุครรภ์ 4-6 เดือนและการติดต่อขอเลื่อนนัดรับการรักษาทางทันตกรรม กรณีที่ไม่สามารถเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมได้ตามวันเวลาที่นัดหมาย

ความพึงพอใจขั้นตอนการบริการทันตกรรม หมายถึง ความพึงพอใจที่เกี่ยวกับกระบวนการขั้นตอนการให้บริการเริ่มตั้งแต่วันที่ทำการตรวจสุขภาพช่องปากจนถึงวันที่นัดหมายเข้ารับการรักษาทางทันตกรรม ได้แก่ การนัดหมายระบุ วัน เวลานั้น ระยะเวลาการนัดหมาย การเลื่อนนัดเข้ารับการรักษาทางทันตกรรม ด้านการบริการของทันตบุคลากร ได้แก่ การให้ข้อมูล การตรวจสุขภาพช่องปากและความจำเป็นต้องเข้ารับการรักษาทางทันตกรรม ความเอาใจใส่

กระตือรือร้น เต็มใจให้บริการของผู้ให้การรักษาและเจ้าหน้าที่แผนกทันตกรรม การอธิบายข้อซักถามได้ตรงประเด็น

ระยะเวลาในการรอรับการรักษาทันตกรรมครั้งแรก หมายถึง ระยะเวลาตั้งแต่วันที่หญิงตั้งครรภ์ได้รับการตรวจสุขภาพช่องปากจนถึงวันที่ได้รับการนัดเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมครั้งแรก

การเข้ารับการรักษาทางทันตกรรม หมายถึง การเข้ารับบริการอุดฟัน ขูดหินปูน ถอนฟัน ผ่าฟันคุด รักษาโรคฟัน รับการจ่ายยาหรือรับคำแนะนำในการดูแลสุขภาพช่องปากในช่วงอายุครรภ์ 4-6 เดือน

บทที่ 2

วัตถุประสงค์และวิธีการ

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบ Cross sectional analytical study โดยใช้แบบบันทึกและแบบสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูลกลุ่มหญิงตั้งครรภ์ที่มีอายุครรภ์มากกว่า 6 เดือนถึงก่อนคลอดที่โรงพยาบาลหลังสวน จังหวัดชุมพร ระหว่างเดือนพฤษภาคม-ตุลาคม พ.ศ. 2556

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

หญิงตั้งครรภ์ที่มีอายุครรภ์มากกว่า 6 เดือนถึงก่อนคลอดที่โรงพยาบาลหลังสวน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร

กลุ่มตัวอย่าง

หญิงตั้งครรภ์ที่มีอายุครรภ์มากกว่า 6 เดือนถึงก่อนคลอด ระหว่างเดือนพฤษภาคม-ตุลาคม พ.ศ. 2556 ที่เคยได้รับการตรวจสุขภาพช่องปากในช่วงอายุครรภ์ 1-3 เดือนและนัดหมายวัน เวลา ในการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมช่วงอายุครรภ์ 4-6 เดือน ที่โรงพยาบาลหลังสวน

เกณฑ์การคัดเลือก (inclusion criteria)

หญิงตั้งครรภ์ที่มาฝากครรภ์ได้รับการตรวจสุขภาพช่องปากในช่วงอายุครรภ์ 1-3 เดือนและได้รับการนัดหมาย วัน เวลา ให้มารับการรักษาทางทันตกรรมจนถึงอายุครรภ์ 6 เดือนและมีการบันทึกประวัติการตรวจสุขภาพช่องปากและการรักษาทางทันตกรรมในทะเบียนรับบริการทันตกรรมของโรงพยาบาลหลังสวน

เกณฑ์การคัดออก (exclusion criteria)

หญิงตั้งครรภ์ที่มีโรคประจำตัว ไม่ได้รับการอนุญาตให้ทำการรักษาทางทันตกรรม จากแพทย์ประจำตัว การแท้งบุตรก่อนอายุครรภ์ครบ 6 เดือน สื่อสารด้วยภาษาไทยไม่ได้

ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

การหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample size) ด้วยการคำนวณจากสูตร

$$n / gr. = \frac{[Z(1 - \alpha / 2)\sqrt{2pq} + Z(1 - \beta)\sqrt{p_1q_1 + p_0q_0}]^2}{(p_1 - p_0)^2}$$

คำนวณแยกตามวัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของการรับรู้สถานะสุขภาพช่องปากของตนเองกับการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมในช่วงอายุครรภ์ 4-6 เดือนของหญิงตั้งครรภ์ อ้างอิงจากการศึกษาของ Al Habashneh และ คณะ¹

p_0 คือ สัดส่วนของหญิงตั้งครรภ์ที่รู้ว่าปัญหาของฟันและเหงือกมาจากสถานะการตั้งครรภ์ที่เข้ารับบริการทันตกรรม = 0.65

q_0 คือ สัดส่วนของหญิงตั้งครรภ์ที่รู้ว่าปัญหาของฟันและเหงือกมาจากสถานะการตั้งครรภ์ที่ไม่เข้ารับบริการทันตกรรม = 0.35

แทนค่าสูตร

$$n / gr. = \frac{[1.96\sqrt{2(0.5)(0.5)} + 0.84\sqrt{(0.35)(0.65) + (0.65)(0.35)}]^2}{(0.35 - 0.65)^2}$$

$$n / gr. = \frac{[1.37 + 0.55]^2}{0.09}$$

$$n / gr. = 41$$

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของความรู้ ทักษะคิดและการปฏิบัติด้านทันตสุขภาพกับการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมในช่วงอายุครรภ์ 4-6 เดือนของหญิงตั้งครรภ์

อ้างอิงจากการศึกษาของ Al Habashneh และ คณะ¹

p_0 คือ สัดส่วนของหญิงตั้งครรภ์ที่ใช้ไหมขัดฟันที่เข้ารับบริการทันตกรรม = 0.61

q_0 คือ สัดส่วนของหญิงตั้งครรภ์ที่ใช้ไหมขัดฟันที่ไม่เข้ารับบริการทันตกรรม = 0.39

แทนค่าสูตร

$$n / gr. = \frac{[1.96\sqrt{2(0.5)(0.5)} + 0.84\sqrt{(0.39)(0.61) + (0.61)(0.39)}]^2}{(0.39 - 0.61)^2}$$

$$n / gr. = \frac{[1.37 + 0.58]^2}{0.05}$$

$$n / gr. = 76$$

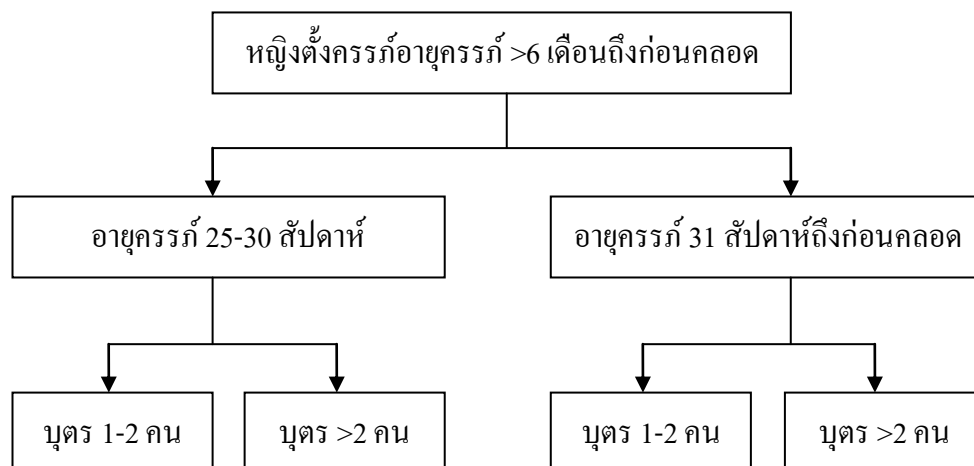
กลุ่มตัวอย่างจำนวน 76 คน

เนื่องจากในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และ 4 ไม่มีผลการศึกษาที่ผ่านมา

ดังนั้น ขนาดของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้จึงเลือกตามที่คำนวณได้จาก
วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 คือ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 160 คน

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

หญิงตั้งครรภ์กลุ่มตัวอย่างที่อายุครรภ์มากกว่า 6 เดือนถึงก่อนคลอด ที่ได้รับการตรวจสุขภาพช่องปากและได้รับการนัดหมาย วัน เวลา ในการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมในช่วงอายุครรภ์ 4-6 เดือน จากข้อมูลทะเบียนรับบริการทันตกรรมของโรงพยาบาล ทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามลำดับคิวของหญิงตั้งครรภ์ที่บันทึกไว้ โดยพิจารณาเลือกกลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์การคัดเข้า (inclusion criteria) และเกณฑ์การคัดออก (exclusion criteria) โดยมีการกระจายตามช่วงอายุครรภ์และจำนวนบุตรของหญิงตั้งครรภ์ ทำการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างให้ได้ครบจำนวน 160 คน

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรต้น

1. ความรู้ด้านทันตสุขภาพ
2. การปฏิบัติด้านทันตสุขภาพ
3. ทักษะคิดด้านทันตสุขภาพ
4. การรับรู้สภาวะสุขภาพช่องปากของตนเอง
5. ระยะเวลาในการรอรับการรักษาทันตกรรมครั้งแรก
6. ความเข้าใจขั้นตอนการบริการทันตกรรม
7. ความพึงพอใจขั้นตอนการบริการทันตกรรม

ตัวแปรตาม คือ การเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์

ตัวแปรควบคุม

อายุ ศาสนา ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้คงเหลือหลังหักค่าใช้จ่ายและหนี้สินเฉลี่ยต่อเดือนของสามี-ภรรยา อายุครรภ์ที่มาฝากครรภ์ครั้งแรก จำนวนบุตรที่มีชีวิต ประวัติการแท้งบุตร ภาวะแทรกซ้อนในช่วงตั้งครรภ์ ประวัติโรคประจำตัว สิทธิการรักษาพยาบาลและระยะทางการเดินทาง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบบันทึกและแบบสัมภาษณ์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมตามตัวแปรที่ศึกษา

1. แบบบันทึก

บันทึกข้อมูลจากแฟ้มทะเบียนประวัติผู้รับบริการ ได้แก่ อายุครรภ์ที่เริ่มฝากครรภ์ ครั้งแรก อายุครรภ์ในปัจจุบัน ประวัติโรคประจำตัว การเกิดภาวะโรคแทรกซ้อนในช่วงตั้งครรภ์ การเข้ารับการรักษาทางทันตกรรม จำนวนครั้งที่มารับบริการรักษาทางทันตกรรม การรับบริการทันตกรรมที่ได้รับ ระยะเวลาในการรอรับการรักษาทางทันตกรรมครั้งแรก

2. แบบสัมภาษณ์ แบ่งออกดังนี้

1. ข้อคำถามข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ศาสนา ระดับการศึกษา สถานภาพ สมรส อาชีพ รายได้คงเหลือหลังหักค่าใช้จ่ายและหนี้สินเฉลี่ยต่อเดือนของสามี-ภรรยา จำนวนบุตร ที่มีชีวิต ประวัติการแท้งบุตร สิทธิการรักษาพยาบาลและระยะทางการเดินทาง

2. ข้อคำถามเกี่ยวกับการรับรู้สภาวะสุขภาพช่องปากตนเอง ลักษณะข้อคำถาม ดังนี้

2.1 การประเมินระดับสุขภาพช่องปากตนเอง ข้อคำถามแบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ แย่มาก แย่ ปานกลาง ดี ดีมาก โดยกำหนดให้เลือกตอบเพียง 1 ตัวเลือก จำนวน 1 ข้อ

2.2 การรับรู้ปัญหาสุขภาพช่องปากตนเอง ข้อคำถามให้ผู้ตอบเลือกตอบได้ 2 ระดับ คือ มี ไม่มี โดยกำหนดให้เลือกตอบเพียง 1 ตัวเลือก จำนวน 1 ข้อ

2.3 การรับรู้การรักษาทางทันตกรรม ข้อคำถามให้ผู้ตอบเลือกตอบได้ 2 ระดับ คือ รู้ ไม่รู้ โดยกำหนดให้เลือกตอบเพียง 1 ตัวเลือก จำนวน 1 ข้อ

2.4 การประเมินระดับความจำเป็นการรักษาโรคในช่องปาก ข้อคำถามแบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ ไม่จำเป็นเลย ไม่จำเป็น จำเป็นปานกลาง จำเป็นมากและจำเป็นมากที่สุด โดยกำหนดให้เลือกตอบเพียง 1 ตัวเลือก จำนวน 1 ข้อ

การวิเคราะห์การประเมินระดับสุขภาพช่องปากตนเอง แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ปานกลาง-แย่มาก และ ดี-ดีมาก

การวิเคราะห์การประเมินระดับความจำเป็นการรักษาโรคในช่องปาก แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ไม่จำเป็นเลย-จำเป็นปานกลาง และ จำเป็นมาก-จำเป็นมากที่สุด

3. ข้อคำถามเกี่ยวกับความรู้ด้านทัศนสุขภาพ ลักษณะข้อคำถามให้ผู้ตอบเลือกตอบได้ 3 ระดับ คือ ใช่ ไม่ใช่ ไม่รู้ จำนวน 5 ข้อ และข้อคำถามที่เลือกตอบ จำนวน 1 ข้อ

การวิเคราะห์แบ่งระดับความรู้ด้านทัศนสุขภาพ ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ตอบถูกและตอบผิดหรือไม่รู้

4. ข้อคำถามเกี่ยวกับการปฏิบัติด้านทัศนสุขภาพ ลักษณะข้อคำถามให้เลือกตอบจำนวน 5 ข้อ

การวิเคราะห์ข้อคำถามการปฏิบัติด้านทัศนสุขภาพ ดังนี้

4.1 ปัจจัยความถี่ในการแปรงฟัน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ >2 ครั้ง/วัน และ ≤ 2 ครั้ง/วัน

4.2 ปัจจัยการใช้ไหมขัดฟันทำความสะอาดช่องปาก แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ใช่และไม่ใช่

4.3 ปัจจัยการเข้ารับบริการทันตกรรมก่อนการตั้งครรภ์ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ เข้ารับบริการและไม่เข้ารับบริการ

4.4 ปัจจัยการเข้ารับบริการทันตกรรมที่โรงพยาบาลหลังสวน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ เคยเข้ารับบริการและไม่เคยเข้ารับบริการ

5. ข้อคำถามเกี่ยวกับทัศนคติด้านทัศนสุขภาพ ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ผู้ตอบเลือกตอบได้ 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยกำหนดให้เลือกตอบเพียง 1 ตัวเลือก จำนวน 5 ข้อ

การวิเคราะห์แบ่งระดับทัศนคติด้านทัศนสุขภาพ ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ มาก-มากที่สุด และ น้อยที่สุด-ปานกลาง

6. ข้อคำถามเกี่ยวกับความเข้าใจและความพึงพอใจขั้นตอนการบริการทันตกรรม แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ความเข้าใจระบบบริการทันตกรรมและความพึงพอใจระบบบริการทันตกรรม

6.1 ความเข้าใจขั้นตอนการบริการทันตกรรม ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ผู้ตอบเลือกตอบได้ 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง ไม่ค่อยเข้าใจ ไม่เข้าใจเลย โดยกำหนดให้เลือกตอบเพียง 1 ตัวเลือก จำนวน 8 ข้อ

การวิเคราะห์แบ่งระดับความเข้าใจขั้นตอนการบริการทันตกรรม ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ มาก-มากที่สุด และ ไม่เข้าใจเลย-ปานกลาง

6.2 ความพึงพอใจขั้นตอนการบริการทันตกรรม ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ผู้ตอบเลือกตอบได้ 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยกำหนดให้เลือกตอบเพียง 1 ตัวเลือก จำนวน 7 ข้อ

การวิเคราะห์แบ่งระดับความพึงพอใจขึ้นตอนการบริการทันตกรรม ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ มาก-มากที่สุด และ น้อยที่สุด-ปานกลาง

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. การตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity)

แบบบันทึกและแบบสัมภาษณ์ผ่านการตรวจสอบความถูกต้อง ความเที่ยงตรงตามเนื้อหา มีความครอบคลุมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โดยผู้เชี่ยวชาญด้านทันตสาธารณสุข จำนวน 5 ท่าน จากการพิจารณาเป็นรายชื่อว่าแต่ละข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องตรงตามวัตถุประสงค์หรือไม่ โดยใช้เกณฑ์กำหนดคะแนนดังนี้

- + 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องตรงตามวัตถุประสงค์
- 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องตรงตามวัตถุประสงค์
- 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้น ไม่มีความสอดคล้องตรงตามวัตถุประสงค์

บันทึกผลการพิจารณาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญแต่ละข้อ โดยผู้วิจัยเลือกข้อคำถามที่ใช้เกณฑ์ ส่วนใหญ่ คือ 3 ใน 5 ของผู้เชี่ยวชาญให้คะแนนว่าสอดคล้อง ส่วนข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องน้อยกว่า 3 ใน 5 ผู้วิจัยตัดออก

2. การทดสอบความน่าเชื่อถือ (Reliability)

นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญด้านทันตสาธารณสุข มาทดลองใช้ในกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา จำนวน 20 คน เพื่อหาความสอดคล้องภายในของข้อคำถาม (internal consistency) โดยข้อคำถามที่เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) และกำหนดเป็นค่าน้ำหนักตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) นำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยใช้โปรแกรม SPSS Version 16.0 ซึ่งได้ผลค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ Cronbach's Alpha ดังนี้

1. ข้อคำถามเกี่ยวกับความรู้ด้านทันตสุขภาพ จำนวน 5 ข้อ ทำการวิเคราะห์ผลและพิจารณาข้อคำถามรายชื่อ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.70

2. ข้อคำถามเกี่ยวกับทัศนคติด้านทัศนสุขภาพ จำนวน 7 ข้อ ทำการวิเคราะห์ผลและพิจารณาข้อคำถามรายข้อ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.10 ทำการตัดข้อคำถามออก จำนวน 2 ข้อ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.39 และทำการแก้ไขปรับปรุงข้อคำถามบางข้อ เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น หลังจากนั้นนำไปทำการทดลองใช้ในกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษาอีกครั้ง ซึ่งชุดคำถามจำนวน 5 ข้อ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.65

3. ข้อคำถามเกี่ยวกับความเข้าใจระบบบริการทันตกรรม จำนวน 8 ข้อ ได้ทำการวิเคราะห์ผลและพิจารณาข้อคำถามรายข้อ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.48 ทำการตัดข้อคำถามออกจำนวน 1 ข้อ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.55 และทำการแก้ไขปรับปรุงข้อคำถามบางข้อ เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้นและนำไปทำการทดลองใช้ในกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษาอีกครั้ง ซึ่งชุดคำถามจำนวน 8 ข้อ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.83

4. ข้อคำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจระบบบริการทันตกรรม จำนวน 9 ข้อ ทำการวิเคราะห์ผลและพิจารณาข้อคำถามรายข้อ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.67 ทำการตัดข้อคำถามออกจำนวน 2 ข้อ ซึ่งชุดคำถามจำนวน 7 ข้อ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.77

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. การจัดส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ประสานงานกับโรงพยาบาลในการจัดเก็บข้อมูล
2. คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามขั้นตอนการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง
3. ทำการชี้แจงและสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างหญิงตั้งครรภ์ที่เข้ารับการรักษาทางทันตกรรมและกลุ่มตัวอย่างหญิงตั้งครรภ์ที่ไม่ได้เข้ารับการรักษาทางทันตกรรม โดยผู้ทำวิจัยคนเดียว
4. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสรุปผล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาตรวจสอบความครบถ้วน ทำการบันทึกข้อมูลสองครั้งด้วยโปรแกรม Epidata version 3.1 เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและส่งออกข้อมูลทำการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม SPSS version 16.0 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติรายละเอียดดังนี้

1. สถิติ t-test เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของอายุ(ปี)และอายุครรภ์ที่เริ่มฝากครรภ์ครั้งแรกของหญิงตั้งครรภ์ระหว่างกลุ่มที่เข้ารับการรักษาทางทันตกรรมและกลุ่มที่ไม่เข้ารับการรักษาทางทันตกรรม

2. สถิติ chi-square เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างค่าร้อยละของปัจจัยข้อมูลคุณลักษณะทั่วไป ได้แก่ อายุ ศาสนา ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้หลังหักค่าใช้จ่ายและหนี้สินต่อเดือนของสามีและภรรยา จำนวนบุตรที่มีชีวิต ประวัติการแท้งบุตร ประวัติโรคประจำตัว ภาวะโรคแทรกซ้อนในช่วงตั้งครรภ์ สิทธิการรักษาพยาบาลของหญิงตั้งครรภ์ ระยะทางการเดินทาง ระหว่างกลุ่มที่เข้ารับการรักษาทางทันตกรรมและกลุ่มที่ไม่เข้ารับการรักษาทางทันตกรรม

3. Odds ratio เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการรับรู้สถานะสุขภาพช่องปากของตนเอง ความรู้ด้านทันตสุขภาพ การปฏิบัติและทัศนคติด้านทันตสุขภาพ ความเข้าใจและความพึงพอใจขั้นตอนการบริการทันตกรรม ระยะเวลาในการรอรับการรักษาทางทันตกรรมครั้งแรกกับการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์

4. การวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติก เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆกับการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์ โดยมีวิธีการคัดเลือกตัวแปรอิสระที่น่าเข้าสู่สมการ คือ ตัวแปร (ตัวแปรแบบกลุ่ม) ที่มีค่า $p\text{-value} < 0.07$ และตัวแปรอายุของหญิงตั้งครรภ์ (ตัวแปรต่อเนื่อง) ทำการทดสอบ multicollinearity โดยใช้เกณฑ์ $r=0.65$ ขึ้นไป² และทำการวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติกแบบถดถอยหลัง (Backward Stepwise: Likelihood Estimate) โดยพิจารณาเลือกโมเดลสุดท้ายที่ค่าร้อยละของการพยากรณ์ได้ถูกต้องมากที่สุด

การตรวจสอบทางจริยธรรมการวิจัย

การศึกษานี้ได้นำเสนอเพื่อผ่านการอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมสำหรับการทำวิจัยในมนุษย์คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บทที่ 3

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลคุณลักษณะทั่วไปของหญิงตั้งครรภ์

จากการเก็บข้อมูลหญิงตั้งครรภ์จำนวน 181 คน เป็นหญิงตั้งครรภ์ในโรงพยาบาลปากน้ำหลังสวน จำนวน 20 คน และโรงพยาบาลหลังสวน 161 คน เมื่อทบทวนข้อมูลอัตราการมารับบริการทันตกรรม ในระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ.2555–กันยายน พ.ศ.2556 มีหญิงตั้งครรภ์ที่มาฝากครรภ์ครั้งแรกในช่วงอายุครรภ์ 1-3 เดือน ที่โรงพยาบาลปากน้ำหลังสวน จำนวน 43 คน และโรงพยาบาลหลังสวน จำนวน 780 คน หญิงตั้งครรภ์ที่ได้รับการตรวจสุขภาพช่องปาก มีปัญหาสุขภาพช่องปากและได้รับนัดการรักษาทางทันตกรรมในช่วงอายุครรภ์ 4-6 เดือน ที่โรงพยาบาลปากน้ำหลังสวน จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 93.02 และที่โรงพยาบาลหลังสวน จำนวน 318 คน คิดเป็นร้อยละ 40.77 ของหญิงตั้งครรภ์ที่ได้รับการตรวจสุขภาพช่องปาก

สัดส่วนของหญิงตั้งครรภ์ที่ได้รับการนัดหมายเพื่อเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมในโรงพยาบาลหลังสวนและโรงพยาบาลปากน้ำหลังสวนมีความแตกต่างกัน ผลการวิจัยครั้งนี้จึงใช้กลุ่มตัวอย่างจากโรงพยาบาลหลังสวนเพียงแห่งเดียว เนื่องจากจำนวนกลุ่มตัวอย่างจากโรงพยาบาลหลังสวนเพียงพอสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ทำการศึกษาในหญิงตั้งครรภ์ที่มาฝากครรภ์ครั้งแรก ในช่วงเดือนตุลาคม พ.ศ.2555 - กรกฎาคม พ.ศ.2556 และเก็บข้อมูลในช่วงเดือนพฤษภาคม-ตุลาคม พ.ศ.2556 ในกลุ่มหญิงตั้งครรภ์ที่มีอายุครรภ์มากกว่า 6 เดือนถึงก่อนคลอด จำนวน 161 คน แบ่งเป็นกลุ่มที่เข้ารับการรักษาทางทันตกรรม จำนวน 86 คน และกลุ่มที่ไม่เข้ารับการรักษาทางทันตกรรม จำนวน 75 คน มีอายุโดยเฉลี่ย (ช่วงอายุ) เป็น 26.12 ± 6.76 (16-43) ปี และ 27.12 ± 6.85 (16-41) ปี ในกลุ่มที่เข้ารับการรักษาทางทันตกรรมและกลุ่มที่ไม่เข้ารับการรักษาทางทันตกรรมตามลำดับ และอายุครรภ์ที่รับการฝากครรภ์ครั้งแรกโดยเฉลี่ย (ช่วงอายุครรภ์) ของกลุ่มที่เข้ารับการรักษาทางทันตกรรมเป็น 9.48 ± 2.11 (3-12) สัปดาห์ และ 9.48 ± 2.18 (4-12) สัปดาห์ ในกลุ่มที่ไม่เข้ารับการรักษาทางทันตกรรม ซึ่งค่าเฉลี่ยอายุของหญิงตั้งครรภ์และอายุครรภ์ที่รับการฝากครรภ์ครั้งแรกของทั้งสองกลุ่มไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อมูลคุณลักษณะทั่วไปของหญิงตั้งครรภ์ด้านอายุ ศาสนา ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้คงเหลือ จำนวนบุตร ประวัติการแท้งบุตร ประวัติโรคประจำตัว ภาวะโรคแทรกซ้อนในการ

ตั้งครรภ์และสิทธิการรักษาพยาบาลของทั้งสองกลุ่มไม่มีความแตกต่างกัน (ตารางที่ 2) หญิงตั้งครรภ์ส่วนใหญ่มีอายุระหว่างมากกว่า 20-35 ปี นับถือศาสนาพุทธ จบมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นแม่บ้าน มีรายได้เกณฑ์พอใช้ ไม่เคยมีประวัติการแท้งบุตร ไม่มีประวัติโรคประจำตัวและภาวะโรคแทรกซ้อนระหว่างตั้งครรภ์ สิทธิการรักษาพยาบาลใช้บัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า 30 บาท

ตารางที่ 2 ข้อมูลคุณลักษณะทั่วไปของหญิงตั้งครรภ์จำแนกตามการเข้ารับและไม่เข้ารับการรักษาทางทันตกรรม

คุณลักษณะ	กลุ่มเข้ารับการรักษา	กลุ่มไม่เข้ารับการรักษา	p-value*
	n=86 n (ร้อยละ)	n=75 n (ร้อยละ)	
อายุ			
≤ 20 ปี	21 (24.4)	14 (18.7)	0.368
> 20-35 ปี	56 (65.1)	48 (64.0)	
35 ปีขึ้นไป	9 (10.5)	13 (17.3)	
ศาสนา			
พุทธ	85 (98.8)	75 (100)	1.000
อิสลาม/อื่นๆ	1 (1.2)	0	
ระดับการศึกษา			
ไม่ได้เรียน/ประถมศึกษา	17 (19.8)	17 (22.7)	0.361
มัธยมศึกษาตอนต้น	40 (46.5)	38 (50.7)	
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	18 (20.9)	8 (10.7)	
อนุปริญญา/ปวส./ปริญญาตรี	11 (12.8)	12 (16.0)	
อาชีพ			
ไม่ได้ทำงาน/แม่บ้าน	43 (50.0)	30 (40.0)	0.404
เกษตรกร/ประมง	19 (22.1)	22 (29.3)	
อื่นๆ	24 (27.9)	23 (30.7)	

* chi-square test

ตารางที่ 2 (ต่อ)

คุณลักษณะ	กลุ่มเข้ารับการรักษ		p-value*
	n=86 n (ร้อยละ)	n=75 n (ร้อยละ)	
รายได้คงเหลือ			
มีรายได้แต่ไม่พอใช้	9 (10.5)	7 (9.3)	0.172
มีรายได้พอใช้	65 (75.5)	64 (85.4)	
มีรายได้พอใช้ มีเหลือเก็บ	12 (14.0)	4 (5.3)	
จำนวนบุตร(คน)			
0 คน	36 (41.9)	33 (44.0)	0.873
≥ 1 คน	50 (58.1)	42 (56.0)	
ประวัติการแท้งบุตร			
ไม่เคยแท้งบุตร	67 (77.9)	67 (89.3)	0.060
เคยแท้งบุตร	19 (22.1)	8 (10.7)	
ประวัติโรคประจำตัว			
ไม่มีโรคประจำตัว	77 (89.5)	71 (94.7)	0.262
มีโรคประจำตัว	9 (10.5)	4 (5.3)	
ภาวะโรคแทรกซ้อนในช่วงตั้งครรภ์			
ไม่มีภาวะโรคแทรกซ้อน	80 (93.0)	71 (94.7)	0.752
มีภาวะโรคแทรกซ้อน	6 (7.0)	4 (5.3)	
สิทธิการรักษาพยาบาล			
บัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า30บาท	77 (89.5)	63 (84.0)	0.352
อื่นๆ	9 (10.5)	12 (16.0)	
ระยะทางการเดินทาง (กิโลเมตร)			
≤ 20 กม.	53 (61.6)	39 (52.0)	0.264
> 20 กม.	33 (38.4)	36 (48.0)	

* chi-square test

2. ระยะเวลาในการรอรับการรักษาทันตกรรมครั้งแรก

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาในการรอรับการรักษาทันตกรรมครั้งแรกกับการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์ พบว่าระยะเวลาการรอรับการรักษาทันตกรรมครั้งแรกกับการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์ไม่มีความสัมพันธ์กัน หญิงตั้งครรภ์ส่วนใหญ่มีระยะเวลาการรอรับการรักษาทันตกรรมครั้งแรกมากกว่า 1 เดือน ดังแสดงในตารางที่ 3

3. การรับรู้สถานะสุขภาพช่องปากของหญิงตั้งครรภ์ช่วงอายุครรภ์ 1-3 เดือน

จากการศึกษาการรับรู้ปัญหาสถานะสุขภาพช่องปากตนเอง การรับรู้ระดับสุขภาพช่องปากตนเอง การรับรู้การรักษาทันตกรรม การรับรู้ระดับความจำเป็นการรักษาโรคในช่องปากของหญิงตั้งครรภ์ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้สถานะสุขภาพช่องปากตนเองของหญิงตั้งครรภ์ช่วงอายุครรภ์ 1-3 เดือนกับการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรม พบว่าหญิงตั้งครรภ์ที่รับรู้ปัญหาสถานะสุขภาพช่องปากตนเองมีโอกาสเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมเป็น 2.06 เท่าของหญิงตั้งครรภ์ที่ไม่มีปัญหาสุขภาพช่องปากหรือสุขภาพช่องปากดี และปัญหาสุขภาพช่องปากของหญิงตั้งครรภ์ที่พบส่วนใหญ่ คือ ฟันผุเป็นรู มีหินปูน ส่วนหญิงตั้งครรภ์ที่รู้ว่าต้องรับการรักษาทางทันตกรรมมีโอกาสเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมเป็น 2.78 เท่าของหญิงตั้งครรภ์ที่ไม่รับรู้การรักษาทันตกรรมและหญิงตั้งครรภ์ที่มีการรับรู้ระดับความจำเป็นมากถึงมากที่สุดในการรักษาโรคในช่องปากมีโอกาสเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมเป็น 3.24 เท่าของหญิงตั้งครรภ์ที่มีการรับรู้ความจำเป็นปานกลางถึงไม่จำเป็นเลย ดังแสดงในตารางที่ 4

ส่วนปัจจัยการรับรู้ระดับสุขภาพช่องปากตนเองกับการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์ไม่พบความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มที่เข้ารับการรักษาทางทันตกรรมและกลุ่มที่ไม่เข้ารับการรักษาทางทันตกรรม

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาในการรอรับการรักษาทันตกรรมครั้งแรกกับการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรม

ปัจจัย	กลุ่มเข้าการรักษา	กลุ่มไม่เข้าการรักษา	Crude Odds Ratio	95% CI	p-value
	n=86 n (ร้อยละ)	n=75 n (ร้อยละ)			
ระยะเวลาในการรอรับการรักษาทันตกรรมครั้งแรก (เดือน)					
>1 เดือน	49 (57.0)	44 (58.7)	0.93	0.49-1.74	0.829
≤ 1 เดือน	37 (43.0)	31 (41.3)			

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้สภาวะสุขภาพช่องปากตนเองของหญิงตั้งครรภ์ช่วงอายุครรภ์ 1-3 เดือนกับการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรม

ปัจจัย	กลุ่มเข้าการรักษา	กลุ่มไม่เข้ารักษา	Crude Odds Ratio	95% CI	p-value
	n=86 n (ร้อยละ)	n=75 n (ร้อยละ)			
การประเมินระดับสุขภาพช่องปากตนเอง					
ดี/ดีมาก	6 (7.0)	7 (9.3)	0.58	0.11-1.88	0.773
ปานกลาง/แย่มาก	80 (93.0)	68 (90.7)			
การรับรู้ปัญหาสภาวะสุขภาพช่องปากตนเอง					
มีปัญหา	41 (47.7)	23 (30.7)	2.06	1.07-3.93	0.028
ไม่มีปัญหา/สุขภาพช่องปากดี	45 (52.3)	52 (69.3)			
การรับรู้การรักษาทางทันตกรรม					
รู้ว่าต้องรับการรักษา	58 (6.47)	32 (42.7)	2.78	1.46-5.29	0.002
ไม่ต้องรับการรักษา	28 (32.6)	43 (57.3)			
การรับรู้ความจำเป็นการรักษาโรคในช่องปาก					
จำเป็นมาก/จำเป็นมากที่สุด	48 (55.8)	21 (28.0)	3.24	1.67-6.28	<0.001
จำเป็นปานกลาง/ไม่จำเป็น/ไม่จำเป็นเลย	38 (44.2)	54 (72.0)			

4. ความรู้ด้านทันตสุขภาพ การปฏิบัติและทัศนคติด้านทันตสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์

4.1 ความรู้ด้านทันตสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์

การศึกษาปัจจัยความรู้ด้านทันตสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์ จากข้อคำถามจำนวน 6 ข้อ พบว่าหญิงตั้งครรภ์ที่ตอบถูกต้องว่าการเป็นโรคปริทันต์ขณะตั้งครรภ์ทำให้ลูกมีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์มีโอกาสเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมเป็น 2.18 เท่าของหญิงตั้งครรภ์ที่ตอบไม่ถูกต้อง ดังแสดงในตารางที่ 5

4.2 การปฏิบัติด้านทันตสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์

จากการศึกษาการปฏิบัติด้านทันตสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์ พบว่าการปฏิบัติด้านทันตสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์เกี่ยวกับความถี่ในการแปรงฟัน การใช้ไหมขัดฟันและการเข้ารับบริการทันตกรรมก่อนการตั้งครรภ์ไม่มีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มที่เข้ารับการรักษาทางทันตกรรมและกลุ่มที่ไม่เข้ารับการรักษาทางทันตกรรม หญิงตั้งครรภ์ส่วนใหญ่แปรงฟันทุกวัน น้อยกว่าหรือ 2 ครั้งต่อวัน มีการใช้ยาสีฟันที่มีฟลูออไรด์ มีเพียงส่วนน้อยที่ใช้ไหมขัดฟัน แต่พบว่าหญิงตั้งครรภ์ที่เคยเข้ารับบริการทันตกรรมที่โรงพยาบาลหลังสวนมีโอกาสเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมเป็น 3.75 เท่าของหญิงตั้งครรภ์ที่ไม่เคยเข้ารับบริการทันตกรรม ดังแสดงในตารางที่ 6

4.3 ทัศนคติด้านทันตสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์

จากการศึกษาทัศนคติด้านทันตสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์ พบว่าหญิงตั้งครรภ์ที่มีทัศนคติเห็นด้วยมากถึงมากที่สุดเรื่องการตั้งใจดูแลสุขภาพช่องปากระหว่างตั้งครรภ์มากกว่าปกติ เพราะกลัวส่งผลกระทบต่อลูกในท้องมีโอกาสเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมเป็น 3.37 เท่าของหญิงตั้งครรภ์ที่เห็นด้วยปานกลางถึงน้อยที่สุด แต่สัดส่วนของหญิงตั้งครรภ์ที่เห็นด้วยมากถึงมากที่สุดต่อทัศนคติเรื่องที่ว่ารู้สึกคลื่นไส้อาเจียนจะพยายามแปรงฟันให้สะอาดที่สุดระหว่างกลุ่มที่เข้ารับการรักษาทางทันตกรรมและไม่เข้ารับการรักษาทางทันตกรรมไม่พบความสัมพันธ์ ดังแสดงในตารางที่ 7

ตารางที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ด้านทันตสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์กับการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรม

ปัจจัย	กลุ่มเข้ารับการรักษา	กลุ่มไม่เข้ารับการรักษา	Crude Odds Ratio	95% CI	p-value
	n=86 n (ร้อยละ)	n=75 n (ร้อยละ)			
การถ่ายทอดเชื้อโรคจากฟันผุของแม่สู่ลูกได้					
ตอบถูก	69 (80.2)	61 (81.3)	0.93	0.42-2.04	0.860
ตอบไม่ถูก	17 (19.8)	14 (18.7)			
การอาเจียนบ่อยๆขณะแพ้ท้องทำให้ฟันสึกกร่อน					
ตอบถูก	52 (60.5)	45 (60.0)	1.02	0.54-1.92	0.952
ตอบไม่ถูก	34 (39.5)	30 (40.0)			
การตั้งครรภ์ทำให้เหงือกบวมแดงอักเสบง่ายกว่าช่วงไม่ได้ตั้งครรภ์					
ตอบถูก	59 (68.6)	55 (73.3)	0.79	0.40-1.57	0.510
ตอบไม่ถูก	27 (31.4)	20 (26.7)			
อายุครรภ์ 4-6 เดือนเหมาะสมในการทำฟัน					
ตอบถูก	64 (74.4)	60 (80.0)	0.72	0.34-1.53	0.401
ตอบไม่ถูก	22 (25.6)	15 (20.0)			
การเป็นโรคร่วมมาขณะตั้งครรภ์ทำให้ลูกคลอดก่อนกำหนด					
ตอบถูก	26 (30.2)	14 (18.7)	1.88	0.90-3.96	0.090
ตอบไม่ถูก	60 (69.8)	61 (81.3)			
การเป็นโรคร่วมมาขณะตั้งครรภ์ทำให้ลูกมีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์					
ตอบถูก	27 (31.4)	13 (17.3)	2.18	1.02-4.62	0.039
ตอบไม่ถูก	59 (68.6)	62 (82.3)			

ตารางที่ 6 ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติด้านทันตสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์กับการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรม

ปัจจัย	กลุ่มเข้ารับการรักษา	กลุ่มไม่เข้ารับการรักษา	Crude Odds Ratio	95% CI	p-value
	n=86 n (ร้อยละ)	n=75 n (ร้อยละ)			
ความถี่ในการแปรงฟัน					
> 2 ครั้ง/วัน	15 (17.4)	9 (12.0)	1.54	0.63-3.77	0.333
≤ 2 ครั้ง/วัน	71 (82.6)	66 (88.0)			
การใช้ไหมขัดฟันทำความสะอาดช่องปาก					
ใช่	6 (7.0)	5 (6.7)	1.05	0.30-3.59	0.938
ไม่ใช่	80 (93.7)	70 (93.7)			
การเข้ารับบริการทันตกรรมก่อนการตั้งครรภ์					
เข้ารับบริการ	29 (33.7)	16 (21.3)	1.87	0.92-3.81	0.081
ไม่เข้ารับบริการ	57 (66.3)	59 (78.7)			
การเข้ารับบริการทันตกรรมที่รพ.หลังสวน					
เคยเข้ารับบริการ	15 (17.4)	4 (5.3)	3.75	1.18-11.85	0.018
ไม่เคยเข้ารับบริการ	71 (82.6)	71 (94.7)			

ตารางที่ 7 ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติด้านทันตสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์กับการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรม

ปัจจัย	กลุ่มเข้ารับการรักษา	กลุ่มไม่เข้ารับการรักษา	Crude Odds Ratio	95% CI	p-value
	n=86 n (ร้อยละ)	n=75 n (ร้อยละ)			
แม่มีฟันผุลูกจะฟันผุเหมือนแม่					
มาก/มากที่สุด	28 (32.6)	22 (29.3)	1.16	0.59-2.27	0.659
ปานกลาง/น้อย/น้อยที่สุด	58 (67.4)	53 (70.7)			
แม่ดูแลฟัน ได้ดีเพียงใดฟันแม่ก็ผุ					
มาก/มากที่สุด	11 (12.8)	11 (14.7)	0.85	0.34-2.09	0.730
ปานกลาง/น้อย/น้อยที่สุด	75 (87.2)	64 (85.3)			
รู้สึกคลื่นไส้ อาเจียนพยายามแปรงฟันให้สะอาดที่สุด					
มาก/มากที่สุด	66 (76.7)	58 (77.3)	0.96	0.46-2.02	0.929
ปานกลาง/น้อย/น้อยที่สุด	20 (23.3)	17 (22.7)			
การทำฟันเป็นอันตรายต่อลูก					
มาก/มากที่สุด	33 (38.4)	23 (30.7)	1.40	0.73-2.71	0.306
ปานกลาง/น้อย/น้อยที่สุด	53 (61.6)	52 (69.3)			
ดูแลสุขภาพช่องปากมากกว่าปกติเพราะกลัวส่งผลเสียต่อลูกในท้อง					
มาก/มากที่สุด	54 (62.8)	25 (33.3)	3.37	1.76-6.46	<0.001
ปานกลาง/น้อย/น้อยที่สุด	32 (37.2)	50 (66.7)			

5. ความเข้าใจและความพึงพอใจขั้นตอนการบริการทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์ช่วงอายุครรภ์ 1-3 เดือน

5.1 ความเข้าใจขั้นตอนการบริการทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์ช่วงอายุครรภ์ 1-3 เดือน

จากการศึกษาความเข้าใจขั้นตอนการบริการทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์ พบว่าหญิงตั้งครรภ์ที่มีความเข้าใจมากถึงมากที่สุดกรณีฉุกเฉินในเดือนที่ 7-9 สามารถรับบริการทันตกรรมได้มีโอกาสดำเนินการรักษาทันตกรรมเป็น 3.54 เท่าของหญิงตั้งครรภ์ที่มีความเข้าใจปานกลางถึงไม่เข้าใจเลย ดังแสดงในตารางที่ 8

5.2 ความพึงพอใจขั้นตอนการบริการทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์ช่วงอายุครรภ์ 1-3 เดือน

จากการศึกษาความพึงพอใจขั้นตอนการบริการทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์กับการเข้ารับการรักษาทันตกรรม พบว่าหญิงตั้งครรภ์ที่มีความพึงพอใจมากถึงมากที่สุดต่ออัตรานัดที่มีการระบุ วัน เวลา นัดที่ชัดเจน อ่านเข้าใจง่ายมีโอกาสเข้ารับการรักษาทันตกรรมเป็น 2.37 เท่าของหญิงตั้งครรภ์ที่มีความพึงพอใจปานกลางถึงน้อยที่สุด ดังแสดงในตารางที่ 9

6. ความสัมพันธ์ระหว่างการเข้ารับการรักษาทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์กับปัจจัยต่างๆ ด้วยการวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติก

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเข้ารับการรักษาทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์กับปัจจัยต่างๆด้วยการวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติก ทำการคัดเลือกปัจจัยที่มีนัยสำคัญทางสถิติ <0.07 จากตารางที่ 2-9 และเมื่อมีการควบคุมปัจจัยการเคยเข้ารับการบริการทันตกรรมที่โรงพยาบาลหลังสวน พบว่าหญิงตั้งครรภ์ที่เห็นด้วยต่อทัศนคติเรื่องการตั้งใจดูแลสุขภาพช่องปากระหว่างตั้งครรภ์มากกว่าปกติเพราะกลัวส่งผลเสียต่อลูกในท้องมีโอกาสเข้ารับการรักษาทันตกรรมเป็น 2.61 เท่าของหญิงตั้งครรภ์ที่ไม่เห็นด้วยและหญิงตั้งครรภ์ที่รับรู้ว่าจะต้องรับการรักษาทางทันตกรรมมีโอกาสเข้ารับการรักษาทันตกรรมเป็น 2.15 เท่าของหญิงตั้งครรภ์ที่ไม่รับรู้ว่าจะต้องรับการรักษาทางทันตกรรม ดังแสดงในตารางที่ 10

ตารางที่ 8 ความสัมพันธ์ระหว่างความเข้าใจขั้นตอนการบริการทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์ช่วงอายุครรภ์ 1-3 เดือนกับการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรม

ปัจจัย	กลุ่มเข้ารับการรักษา กลุ่มไม่เข้ารับการรักษา		Crude Odds Ratio	95% CI	p-value
	n=86 n (ร้อยละ)	n=75 n (ร้อยละ)			
การรักษาทันตกรรมและเข้ารับการรักษาอะไรบ้าง					
มาก/มากที่สุด	54 (62.8)	47 (62.7)	1.00	0.53-1.90	0.987
ปานกลาง/ไม่ค่อยเข้าใจ/ไม่เข้าใจเลย	32 (37.2)	28 (37.3)			
การนัดหมายเข้ารับบริการทันตกรรมตามสภาพปัญหาในช่องปาก					
มาก/มากที่สุด	53 (61.4)	51 (68.0)	0.75	0.39-1.45	0.399
ปานกลาง/ไม่ค่อยเข้าใจ/ไม่เข้าใจเลย	33 (38.4)	24 (32.0)			
เหตุผลการตรวจสอบสุขภาพช่องปากระหว่างตั้งครรภ์และรักษาทันตกรรม					
มาก/มากที่สุด	52 (60.5)	38 (50.7)	1.48	0.79-2.78	0.212
ปานกลาง/ไม่ค่อยเข้าใจ/ไม่เข้าใจเลย	34 (39.5)	37 (49.3)			
เหตุผลการรักษาโรคฟันผุเพราะเชื่อโรคจากฟันผุของแม่ส่งผลกระทบต่อฟันผุของลูกได้					
มาก/มากที่สุด	53 (61.6)	39 (52.0)	1.48	0.79-2.77	0.218
ปานกลาง/ไม่ค่อยเข้าใจ/ไม่เข้าใจเลย	33 (38.4)	36 (48.0)			

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ปัจจัย	กลุ่มเข้ารับการรักษา	กลุ่มไม่เข้ารับการรักษา	Crude Odds Ratio	95% CI	p-value
	n=86 n (ร้อยละ)	n=75 n (ร้อยละ)			
เหตุผลการรักษาโรคเหงือกอักเสบเพราะทำให้ ลูกคลอดก่อนกำหนดและน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์					
มาก/มากที่สุด	27 (31.4)	21 (28.0)	1.17	0.59-2.32	0.638
ปานกลาง/ไม่ค่อยเข้าใจ/ไม่เข้าใจเลย	59 (68.6)	54 (72.0)			
การเลื่อนนัดหมายรับบริการทันตกรรม					
มาก/มากที่สุด	49 (57.0)	34 (45.3)	1.59	0.85-2.97	0.140
ปานกลาง/ไม่ค่อยเข้าใจ/ไม่เข้าใจเลย	37 (43.0)	41 (54.7)			
การได้รับรักษาทันตกรรมครั้งแรกภายในเดือนที่ 4 ของการตั้งครรภ์					
มาก/มากที่สุด	56 (65.1)	41 (54.7)	1.54	0.82-2.92	0.177
ปานกลาง/ไม่ค่อยเข้าใจ/ไม่เข้าใจเลย	30 (34.9)	34 (45.3)			
กรณีฉุกเฉินในเดือนที่ 7-9 สามารถรับบริการได้					
มาก/มากที่สุด	23 (26.7)	7 (9.3)	3.54	1.42-8.83	0.005
ปานกลาง/ไม่ค่อยเข้าใจ/ไม่เข้าใจเลย	63 (73.3)	68 (90.7)			

ตารางที่ 9 ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจขั้นตอนการบริการทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์ช่วงอายุครรภ์ 1-3 เดือนกับการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรม

ปัจจัย	กลุ่มเข้ารับการรักษา	กลุ่มไม่เข้ารับการรักษา	Crude Odds Ratio	95% CI	p-value
	n=86 n (ร้อยละ)	n=75 n (ร้อยละ)			
ผู้ตรวจเอาใจใส่ กระจกหรือรึ้นและเต็มใจให้บริการ					
มาก/มากที่สุด	76 (88.4)	66 (88.0)	1.03	0.39-2.70	0.942
ปานกลาง/น้อย/น้อยที่สุด	10 (11.6)	9 (12.0)			
ความพึงพอใจโดยภาพรวมต่อขั้นตอนการบริการทันตกรรม					
มาก/มากที่สุด	74 (86.0)	67 (89.3)	0.73	0.28-1.91	0.528
ปานกลาง/น้อย/น้อยที่สุด	12 (14.0)	8 (10.7)			
การอธิบายผลการตรวจสุขภาพช่องปากและการรักษาทันตกรรม ชัดเจนและเข้าใจง่าย					
มาก/มากที่สุด	69 (80.2)	61 (81.3)	0.93	0.42-2.04	0.860
ปานกลาง/น้อย/น้อยที่สุด	17 (19.8)	14 (18.7)			
การให้บัตรนัดเอาใจใส่ กระจกหรือรึ้นและเต็มใจให้บริการ					
มาก/มากที่สุด	70 (81.4)	66 (88.0)	0.59	0.24-1.44	0.248
ปานกลาง/น้อย/น้อยที่สุด	16 (18.6)	9 (12.0)			

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ปัจจัย	กลุ่มเข้ารับการรักษ	กลุ่มไม่เข้ารับการรักษ	Crude Odds Ratio	95% CI	p-value
	n=86 n (ร้อยละ)	n=75 n (ร้อยละ)			
ระยะเวลานัดหมายรับการรักษาทางทันตกรรมมีความเหมาะสม					
มาก/มากที่สุด	48 (55.8)	35 (46.7)	1.44	0.77-2.68	0.247
ปานกลาง/น้อย/น้อยที่สุด	38 (44.2)	40 (53.3)			
ขั้นตอนการเลื่อนนัดรับการรักษาทางทันตกรรม เข้าใจง่าย สะดวก					
มาก/มากที่สุด	49 (57.0)	32 (42.7)	1.78	0.95-3.32	0.070
ปานกลาง/น้อย/น้อยที่สุด	37 (43.0)	43 (57.3)			
บัตรนัดระบุ วัน เวลา นัด ชัดเจนอ่านเข้าใจง่าย					
มาก/มากที่สุด	60 (69.8)	37 (49.3)	2.37	1.24-4.52	0.008
ปานกลาง/น้อย/น้อยที่สุด	26 (30.2)	38 (50.7)			

ตารางที่ 10 ความสัมพันธ์ระหว่างการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์กับปัจจัยต่างๆ

ปัจจัย	Adjusted Odds Ratio	95% CI	p-value
เคยเข้ารับบริการทันตกรรมที่รพ.หลังสวน	2.95	0.87-9.96	0.082
รับรู้การรักษาทางทันตกรรม	2.32	1.11-4.32	0.023
เห็นด้วยเรื่องการดูแลสุขภาพช่องปากมากกว่าปกติ เพราะกลัวส่งผลกระทบต่อลูกในท้อง	2.37	1.32-5.16	0.005

ประสิทธิภาพการทำนายได้ถูกต้อง 65.2%

7. เหตุผลอันดับหนึ่งในการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมหรือไม่เข้ารับการรักษาทางทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์

จากการศึกษาพบว่ากลุ่มหญิงตั้งครรภ์ที่เข้ารับการรักษาทางทันตกรรมในครั้งนี้อย่างน้อยส่วนใหญ่ให้เหตุผลอันดับหนึ่งในการเข้ารับการรักษาทันตกรรมที่โรงพยาบาลหลังสวนว่าทันตแพทย์นัด ร้อยละ 89.5 (ตารางที่ 11) และหญิงตั้งครรภ์ร้อยละ 40.0 ของกลุ่มที่ไม่เข้ารับการรักษาทันตกรรมที่โรงพยาบาลหลังสวนให้เหตุผลอันดับหนึ่งว่าตนเองลืมการนัดของทันตแพทย์ ดังแสดงในตารางที่ 12

ตารางที่ 11 เหตุผลอันดับหนึ่งของหญิงตั้งครรภ์ที่เข้ารับการรักษาทางทันตกรรมในโรงพยาบาลหลังสวน

เหตุผล	การเข้ารับการรักษาทางทันตกรรม	
	n = 86	n (ร้อยละ)
ทันตแพทย์นัด	77	(89.5)
ใกล้บ้าน	8	(9.3)
ไม่ต้องเสียค่ารักษา/ค่ารักษาถูก	1	(1.2)

ตารางที่ 12 เหตุผลอันดับหนึ่งของหญิงตั้งครรภ์ที่ไม่เข้ารับการรักษาทางทันตกรรมที่โรงพยาบาล
หลังสวน

เหตุผล	การไม่เข้ารับการรักษาทางทันตกรรม	
	n = 75	n (ร้อยละ)
ลืมการนัดของทันตแพทย์	30	(40.0)
ไม่มีเวลา/ไม่ว่าง	17	(22.7)
กลัวการทำฟัน	11	(14.7)
การเดินทางไม่สะดวก	11	(14.7)
ไม่มีปัญหาสุขภาพช่องปาก	4	(5.3)
รอคิวทำฟันนาน	1	(1.3)
มีปัญหาด้านค่าใช้จ่าย	1	(1.3)

บทที่ 4

บทวิจารณ์

การศึกษานี้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาการรอรับการรักษาทางทันตกรรมครั้งแรก การรับรู้สภาวะสุขภาพช่องปาก ความรู้ด้านทันตสุขภาพ ทักษะคิดและการปฏิบัติด้านทันตสุขภาพ ความเข้าใจและความพึงพอใจต่อขั้นตอนการบริการทันตกรรมกับการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมในโรงพยาบาลรัฐบาล กลุ่มหญิงตั้งครรภ์ที่ทำการศึกษาคือ หญิงตั้งครรภ์ที่ได้รับการตรวจสุขภาพช่องปากในช่วงอายุครรภ์ 1-3 เดือน มีปัญหาสุขภาพช่องปากและรับการนัดหมายเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมในช่วงอายุครรภ์ 4-6 เดือน ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรม การศึกษานี้จึงมีความแตกต่างจากการศึกษาที่ผ่านมาที่ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการรับบริการทันตกรรม ที่รวมหมายถึงทั้งการตรวจสุขภาพช่องปากและการรักษาทางทันตกรรม

การศึกษานี้พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมในการวิเคราะห์แบบพหุปัจจัย คือ ทักษะคิดด้านทันตสุขภาพที่หญิงตั้งครรภ์มีการดูแลสุขภาพช่องปากระหว่างตั้งครรภ์มากกว่าปกติเพราะกลัวส่งผลเสียต่อลูกในท้องและการรับรู้การรักษาทางทันตกรรม ส่วนปัจจัยอื่นที่พบในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสองตัว ได้แก่ การรับรู้สภาวะสุขภาพช่องปากตนเอง การรับรู้ความจำเป็นในการรักษาโรคในช่องปาก ความรู้เกี่ยวกับการเป็นโรคปริทันต์ขณะตั้งครรภ์ทำให้ลูกมีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ การเคยเข้ารับบริการทันตกรรมที่โรงพยาบาลหลังสวน ความเข้าใจขั้นตอนการบริการทันตกรรมในช่วงเวลาที่เหมาะสมและความพึงพอใจขั้นตอนการบริการทันตกรรมเกี่ยวกับบัตรนัด ที่ระบุวัน เวลาคัด เจน อ่านเข้าใจง่าย

หญิงตั้งครรภ์ที่มีทัศนคติด้านการดูแลสุขภาพช่องปากระหว่างตั้งครรภ์มากกว่าปกติเพราะกลัวส่งผลเสียต่อลูกในท้องและผู้ที่รู้ว่าการเป็นโรคปริทันต์ขณะตั้งครรภ์ทำให้ลูกมีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์มีโอกาสเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมมากกว่าผู้ที่มีทัศนคติไม่เห็นด้วยหรือผู้ที่ไม่มีความรู้ในเรื่องดังกล่าว ผลการศึกษานี้มีความสอดคล้องกับการศึกษาของ Saddki และคณะที่ศึกษาหญิงตั้งครรภ์ไตรมาสที่สาม พบว่าหญิงตั้งครรภ์ที่มีความตระหนักว่าสุขภาพช่องปากของหญิงตั้งครรภ์มีผลต่อการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์มีโอกาสเข้ารับบริการทันตกรรมเป็น 3.57 เท่าของหญิงตั้งครรภ์ที่ไม่มีความตระหนักถึงเรื่องนี้ ซึ่งหญิงตั้งครรภ์เหล่านี้เป็นผู้ที่เคยได้รับความรู้ก่อนการตั้งครรภ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพช่องปากที่ไม่ดีกับผลลัพธ์ของการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์¹ เช่นเดียวกับการศึกษาของ Al-Habashneh และคณะ ซึ่งพบว่าหญิงตั้งครรภ์ที่รู้

เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพช่องปากกับการตั้งครรภ์มีโอกาสเข้ารับบริการทันตกรรม เป็น 4.87 เท่าของหญิงตั้งครรภ์ที่ไม่รู้เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว² และมีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการดูแลตนเองของหญิงตั้งครรภ์กับความรู้และการรับรู้เกี่ยวกับการตั้งครรภ์ พบว่าหญิงตั้งครรภ์ที่มีความวิตกกังวลเกี่ยวกับการตั้งครรภ์เพราะกลัวว่าการตั้งครรภ์อาจมีความผิดปกติ ความกลัวต่อการคลอดบุตรและการเปลี่ยนแปลงของสภาพร่างกายและจิตใจ ทำให้หญิงตั้งครรภ์มีความคำนึงเกี่ยวกับบุตรในครรภ์เท่านั้น ในขณะที่เรื่องการดูแลเอาใจใส่ต่อสุขภาพช่องปากของตนเอง จะให้ความสนใจต่อเมื่อมีอาการปวดฟันเกิดขึ้น³ เป็นที่น่าสนใจว่าในการศึกษานี้พบว่ามีหญิงตั้งครรภ์กลุ่มที่เข้ารับการรักษาทางทันตกรรม ร้อยละ 31.4 ที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องการเป็นโรคปริทันต์ขณะตั้งครรภ์ทำให้ลูกมีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ ถึงแม้ว่าทันตบุคลากรไม่ได้ให้ข้อมูลหรือเอกสารแก่หญิงตั้งครรภ์เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวในวันที่ตรวจสุขภาพช่องปาก ดังนั้นในอนาคตควรมีการศึกษาเกี่ยวกับวิธีการแสวงหาความรู้ของหญิงตั้งครรภ์และหากทันตบุคลากรมีการให้ความรู้ในเรื่องนี้แก่หญิงตั้งครรภ์ที่มาตรวจสุขภาพช่องปาก ว่าการมีสุขภาพช่องปากที่ไม่ดีของแม่จะส่งผลเสียต่อสุขภาพบุตรในครรภ์อย่างไร น่าจะทำให้หญิงตั้งครรภ์มารับการรักษาทางทันตกรรมเพิ่มขึ้น

ในการศึกษานี้พบว่ามีหญิงตั้งครรภ์ที่มีการรับรู้ปัญหาสภาวะสุขภาพช่องปากตนเอง การรับรู้ที่ต้องรักษาทางทันตกรรมและผู้ที่มีการรับรู้ความจำเป็นการรักษาโรคในช่องปากมีโอกาสเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมสูงกว่าผู้ที่รับรู้ว่ามีปัญหาหรือสุขภาพช่องปากดีและการรักษาหรือรับรู้ว่ามีความจำเป็นการรักษาโรคในช่องปากน้อย มีความแตกต่างจากผลการศึกษาอื่นๆ ที่พบว่าการรับรู้สภาวะและปริมาณปัญหาสุขภาพช่องปากของตนเองของหญิงตั้งครรภ์ไม่มีผลต่อการเข้ารับบริการทันตกรรม ซึ่งหมายรวมถึงการตรวจสุขภาพช่องปากและการรักษาทางทันตกรรม^{1,4-6} แต่เมื่อมีการควบคุมตัวแปรอื่น พบว่าการรับรู้ปัญหาสภาวะสุขภาพช่องปากไม่มีความสัมพันธ์กับการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมเช่นเดียวกัน และยังไม่พบว่ามีการศึกษาอื่นๆ ที่ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้การรักษาทันตกรรมกับการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมในหญิงตั้งครรภ์

หญิงตั้งครรภ์ในการศึกษานี้ได้รับการตรวจสุขภาพช่องปาก การอธิบายผลการตรวจสุขภาพช่องปากและนัดเข้ารับการรักษาทางทันตกรรม แต่อย่างไรก็ตามในการศึกษานี้มีหญิงตั้งครรภ์เพียงบางส่วนเท่านั้น ที่รับรู้ปัญหาสุขภาพช่องปากตนเองและรับรู้ว่าจะได้รับการรักษาทางทันตกรรมหรือรับรู้ว่ามีความจำเป็นมากในการรักษาโรคในช่องปาก เหตุผลที่เป็นไปได้สองประการ ประการแรก คือ หญิงตั้งครรภ์ส่วนใหญ่ในการศึกษานี้ทั้งในกลุ่มที่เข้ารับการรักษาทางทันตกรรมและไม่เข้ารับการรักษาทางทันตกรรมประเมินสุขภาพของตนเองว่าอยู่ในระดับปานกลางถึงแย่มาก แต่ประมาณกึ่งหนึ่งของหญิงตั้งครรภ์ทั้งสองกลุ่มเท่านั้น ที่รู้ว่าตนเองมีความ

จำเป็นต้องได้รับการรักษาทันตกรรม อาจเนื่องจากธรรมชาติการดำเนินของโรคในช่องปากที่เป็นไปอย่างช้าๆ ทำให้ผู้ป่วยส่วนใหญ่รับรู้ว่าไม่ต้องรีบเข้ารับการรักษาหรืออีกนัยคือไม่จำเป็นต้องได้รับการรักษาทันที เหตุผลประการสุดท้าย คือ หญิงตั้งครรภ์ในการศึกษานี้ส่วนใหญ่เริ่มฝากครรภ์ตั้งแต่อายุครรภ์ยังน้อย คือ 3-12 สัปดาห์ และพบว่าการตรวจสุขภาพช่องปากเป็นส่วนหนึ่งในขั้นตอนการรับบริการฝากครรภ์ครั้งแรก ที่มีทั้งการซักประวัติ การตรวจเลือด การให้คำปรึกษาและความรู้เรื่องการฝากครรภ์ โดยใช้เวลานานประมาณ 3 ชั่วโมง อาจทำให้หญิงตั้งครรภ์เกิดความอ่อนล้า จนทำให้หญิงตั้งครรภ์นั้นไม่ให้ความสนใจต่อผลการตรวจสุขภาพช่องปากของตนเองเท่าที่ควร นอกจากนี้มีการศึกษาที่รายงานว่าพฤติกรรมของบุคลากรที่หน่วยฝากครรภ์มีผลต่อการรับรู้ของหญิงตั้งครรภ์ คือ การสื่อสารที่ไม่ชัดเจนระหว่างบุคลากรกับหญิงตั้งครรภ์ การใช้ศัพท์ทางการแพทย์ที่หญิงตั้งครรภ์ไม่เข้าใจและการสอนสุขศึกษาเป็นรายบุคคลแก่หญิงตั้งครรภ์มีเวลาน้อย ทำให้หญิงตั้งครรภ์ขาดความเข้าใจ⁷ อีกทั้งการให้ทันตสุขศึกษากลุ่มหญิงตั้งครรภ์ในครั้งถัดไปหลังการตรวจสุขภาพช่องปากในช่วงไตรมาสแรกของการตั้งครรภ์ มีการจัดให้ความรู้เป็นรายกลุ่มที่ห้องประชุมของโรงพยาบาล โดยการบรรยายแบบทางเดียวด้วยภาพพลิกที่มีขนาดเล็กและระหว่างการบรรยายมีหญิงตั้งครรภ์ที่มလာช้า ทำให้ไม่ได้เข้ารับฟังข้อมูลทั้งหมด การศึกษาหนึ่งพบว่าการรบกวนจากสภาวะแวดล้อมโดยรอบในระหว่างที่รับฟังการบรรยายมีผลต่อสมาธิของผู้ฟังในการรับความรู้และการปฏิบัติตามคำแนะนำ จึงต้องมีเอกสารประกอบในการบรรยายเพื่อจะได้นำกลับไปอ่านที่บ้านได้อีกด้วย⁸ และจากการศึกษาสถานการณ์และการพัฒนาสื่อ โภชนศึกษาในกลุ่มหญิงตั้งครรภ์และกลุ่มพยาบาลในคลินิกฝากครรภ์โดยการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม พบว่าสื่อที่ทั้งสองกลุ่มมีความต้องการที่ตรงกัน คือ สื่อแผ่นพลิกที่มีภาพประกอบ สีสดใส มองเห็นชัดเจนและเข้าใจง่าย⁹ ดังนั้นการศึกษาเกี่ยวกับวิธีการเพิ่มการรับรู้แก่หญิงตั้งครรภ์ จึงเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยควรทำการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อนำไปใช้ในกลุ่มหญิงตั้งครรภ์ในลำดับต่อไป

การเคยเข้ารับบริการทันตกรรมที่โรงพยาบาลหลังสวนมีความสัมพันธ์กับการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรม เนื่องจากเป็นการเข้ารับบริการทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์ที่ได้รับก่อนการตั้งครรภ์² ทำให้หญิงตั้งครรภ์นั้นมีการรับรู้ต่อประสบการณ์ที่ได้รับด้านทันตกรรมและการให้ความสำคัญต่อสุขภาพช่องปากของตนเอง¹⁰ รวมทั้งการเข้ารับบริการทันตกรรมเป็นประจำทำให้หญิงตั้งครรภ์มีความคุ้นเคยต่อทันตบุคลากร ซึ่งเป็นการลดความกลัวต่อการรักษาทันตกรรม¹¹

ความพึงพอใจของผู้ป่วยต่อคุณภาพการบริการมีผลต่อการเข้ารับบริการความร่วมมือในการดูแลรักษา สภาวะสุขภาพและผลลัพธ์ของการรักษา¹² เช่นเดียวกับการศึกษานี้ที่พบว่าหญิงตั้งครรภ์ที่เข้าใจระบบการรักษาทันตกรรมของโรงพยาบาล การมารับบริการ

เมื่อฉุกเฉินมีผลต่อการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรม มีความสอดคล้องกับการศึกษาของ Detman และคณะ ที่ศึกษาหญิงหลังคลอด โดยการสัมภาษณ์ พบว่าความเข้าใจช่วงเวลาที่เหมาะสมมีผลต่อการเข้ารับบริการทันตกรรม¹³ นอกจากนี้ความพึงพอใจขั้นตอนการบริการทันตกรรมเกี่ยวกับบัตรนัดมีความสัมพันธ์กับการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรม มีความสอดคล้องกับเหตุผลอันดับหนึ่งที่ทำให้หญิงตั้งครรภ์เข้ารับการรักษาทางทันตกรรม คือ การนัดของทันตแพทย์ ส่วนเหตุผลอันดับหนึ่งที่ทำให้หญิงตั้งครรภ์ไม่เข้ารับการรักษาทางทันตกรรม คือ การลืมการนัด ซึ่งการระบุรายละเอียดในบัตรนัดทันตกรรมนั้น เป็นการสื่อสารระหว่างผู้ทำการนัดหมายกับหญิงตั้งครรภ์ เช่นเดียวกับการศึกษาการรับรู้ของบุคลากรที่หน่วยฝากครรภ์ พบว่าพฤติกรรมบริการด้านการสื่อสารระหว่างผู้ให้บริการกับหญิงตั้งครรภ์ ที่มีการให้ข้อมูลที่มีความชัดเจน อ่านเข้าใจง่าย มีความเข้าใจที่ตรงกันและการร่วมรับฟังข้อคิดเห็นจากหญิงตั้งครรภ์มีผลต่อการรับรู้ของหญิงตั้งครรภ์¹⁴ ดังนั้นทันตบุคลากรผู้ทำการนัดหมายรับการรักษาทางทันตกรรม จึงควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้รับจากหญิงตั้งครรภ์ เพื่อใช้ประกอบในการระบุนวัน เวลานัดหมาย เข้ารับการรักษาทางทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์

บทที่ 5

สรุป

บทสรุปของการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรม คือทัศนคติด้านทันตสุขภาพที่หญิงตั้งครรภ์มีต่อการดูแลสุขภาพช่องปากระหว่างตั้งครรภ์มากกว่าปกติเพราะกลัวส่งผลเสียต่อลูกในท้องและการรับรู้การรักษาทางทันตกรรม

ข้อเสนอแนะ

ดังนั้นทันตบุคลากรควรให้ความสำคัญกับการสร้างทัศนคติด้านทันตสุขภาพด้วยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพช่องปากที่ไม่ดีของแม่และผลกระทบต่อบุตรในครรภ์ การเพิ่มการรับรู้การรักษาทางทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์ และการพัฒนาระบบบริการทันตกรรมเกี่ยวกับระบบนัดหมาย เพื่อให้หญิงตั้งครรภ์เข้ารับการรักษาทางทันตกรรมเพิ่มสูงขึ้นและการมีสุขภาพช่องปากที่ดีของหญิงตั้งครรภ์และบุตรต่อไป

จุดแข็งของการศึกษา

1. การศึกษาครั้งนี้สามารถควบคุมปัจจัยกวนที่เป็นข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลหรือปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมได้ใกล้เคียงกันทั้งในกลุ่มที่เข้ารับการรักษาทางทันตกรรมและกลุ่มที่ไม่เข้ารับการรักษาทางทันตกรรม
2. การแยกกลุ่มที่เข้ารับการรักษาทางทันตกรรมและกลุ่มที่ไม่เข้ารับการรักษาทางทันตกรรมระหว่างตั้งครรภ์ด้วยข้อมูลจากทะเบียนบันทึกการรักษาทางทันตกรรม จึงลดความลำเอียงจากการจัดกลุ่มผิด (misclassification bias) ได้
3. การศึกษานี้หญิงตั้งครรภ์ทุกรายที่ได้รับการคัดเลือกมีการยินยอมเข้าร่วมการศึกษา จึงปราศจากความลำเอียงในการวิเคราะห์ผลการศึกษาเนื่องจากการไม่เข้าร่วมของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อจำกัดของการศึกษา

การศึกษานี้อาจเกิดความลำเอียงจากการลืมข้อมูลของหญิงตั้งครรภ์ได้ เนื่องจากระยะเวลาที่ได้รับการตรวจสุขภาพช่องปาก และการนัดเข้ารับการรักษาทางทันตกรรม มีช่วงเวลาที่ห่างจากการสัมภาษณ์ ประมาณ 3-8 เดือน และในส่วนของเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษานี้ คือ แบบสัมภาษณ์ อาจจะมีข้อคำถามบางข้อที่ทำให้หญิงตั้งครรภ์มีการตอบคำถามที่มีการบิดเบือนจากความเป็นจริง ซึ่งอาจจะเป็นคำตอบที่มาจากคนที่มีการรับรู้หลังจากที่ได้เข้ารับการรักษาทางทันตกรรมแล้วก็เป็นได้ เช่น ข้อคำถามเกี่ยวกับการรับรู้สภาวะสุขภาพช่องปากของตนเอง ช่วงอายุครรภ์ 1-3 เดือน ถึงแม้ว่าผู้ทำการสัมภาษณ์จะมีการเน้นย้ำถึงคำถามที่มีการระบุช่วงเวลาที่ชัดเจนแล้วก็ตาม

การศึกษานี้เป็นการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมในโรงพยาบาลหลังสวน จังหวัดชุมพร ซึ่งหญิงตั้งครรภ์ในการศึกษานี้เกือบทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาที่ต่ำกว่าปริญญาตรี เป็นแม่บ้านหรือไม่มีงานทำ ใช้สิทธิการรักษาพยาบาลบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า 30 บาท ดังนั้นการนำไปใช้จึงควรคำนึงถึงบริบทของสถานบริการและผู้รับบริการของแต่ละพื้นที่

การศึกษาในอนาคต

การศึกษาประสิทธิผลของการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพช่องปากของหญิงตั้งครรภ์และระบบบริการทันตกรรมที่มุ่งเน้นการสร้างทัศนคติและการรับรู้การรักษาทางทันตกรรม

เอกสารอ้างอิง

1. Saddki N, Bachok N, Hussain NH, Zainudin SL, Sosroseno W. The association between maternal periodontitis and low birth weight infants among Malay women. *Community Dent Oral Epidemiol* 2008; 36: 296-304.
2. ศรีสุดา ลีละสิธร. แนวทางการดำเนินงานในสถานบริการสำหรับหญิงตั้งครรภ์,แนวทางการดำเนินงาน โครงการแม่ลูกฟันดี 102 ปี สมเด็จพระ กอทันตสาธาณสุข กรมอนามัย กระทรวง สาธาณสุข. โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก; 2546. หน้า 9-23.
3. กอทันตสาธาณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธาณสุข. แนวทางการดำเนินงานส่งเสริม สุขภาพช่องปากหญิงมีครรภ์และเด็กปฐมวัย.คู่มือการดำเนินงาน โครงการสายใยรักแห่ง ครอบครัว 2550
4. สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. คู่มือบริหารกองทุนทันตกรรม. บริษัท สหมิตรพรีนติ้ง แอนด์พับลิชซิ่ง จำกัด; 2553.
5. สำนักงานสาธาณสุขจังหวัดชุมพร กระทรวงสาธาณสุข. รายงานกิจกรรมสาธาณสุข ปี 2554 ระบบรายงานและประเมินผลตัวชี้วัด งานทันตสาธาณสุข ปีงบประมาณ 2554.
6. Rakchanok N, Amporn D, Yoshida Y, Harun-Or-Rashid M, Sakamoto J. Dental caries and gingivitis among pregnant and non-pregnant women in Chiang Mai, Thailand. *Nagoya J Med Sci* 2010; 72: 43-50.
7. Pitiphat W, Gillman MW, Joshipura KJ, Williams PL, Douglass CW, Rich-Edwards JW. Plasma C-reactive protein in early pregnancy and preterm delivery. *Am J Epidemiol* 2005; 162: 1108-13.
8. Berkowitz RJ. Mutans streptococci: acquisition and transmission. *Pediatr Dent* 2006; 28: 106-9.
9. Detman LA, Cottrell BH, Denis-Luque MF. Exploring dental care misconceptions and barriers in pregnancy. *Birth* 2010; 37: 318-24.
10. Dinas K, Achyropoulos V, Hatzipantelis E, Mavromatidis G, Zepiridis L, Theodoridis T, et al. Pregnancy and oral health: utilisation of dental services during pregnancy in northern Greece. *Acta Obstet Gynecol Scand* 2007; 86: 938-44.

11. Saddki N, Yusoff A, Hwang YL. Factors associated with dental visit and barriers to utilisation of oral health care services in a sample of antenatal mothers in Hospital Universiti Sains Malaysia. *BMC Public Health* 2010; 10: 75.
12. Mwangosi I E.A.T, Kiango MM. Oral health experience during pregnancy and dental service utilization in Bariadi District, Tanzania. *Tanzania Journal of Health Research* 2012; 14:1-7.
13. Hullah E, Turok Y, Nauta M, Yoong W. Self-reported oral hygiene habits, dental attendance and attitudes to dentistry during pregnancy in a sample of immigrant women in North London. *Arch Gynecol Obstet* 2008; 277: 405-9
14. Al Habashneh R, Guthmiller JM, Levy S, Johnson GK, Squier C, Dawson DV, et al. Factors related to utilization of dental services during pregnancy. *J Clin Periodontol* 2005; 32: 815-21.
15. สำนักงานบริหารการสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. ระบบรายงานข้อมูลสนับสนุนงานทันตสาธารณสุข ปีงบประมาณ 2554.
16. สุริยา รักเจริญ. แนวทางการดำเนินงานทันตสาธารณสุขในเครือข่ายบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิ (CUP) กองทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข; 2552: หน้า 69-70.
17. Jared H. Boggess KA. Periodontal disease and adverse pregnancy outcomes: A review of the evidence and implications for clinical practice. *J Dent Hyg* 2008: 3-20.
18. งานทันตสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดชุมพร กระทรวงสาธารณสุข. คู่มือการดูแลสุขภาพช่องปากหญิงตั้งครรภ์. พิมพ์ครั้งที่ 1. ชุมพร; 2554.
19. งานทันตสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดชุมพร กระทรวงสาธารณสุข. การดูแลสุขภาพช่องปากแม่และเด็ก. พิมพ์ครั้งที่ 1. ชุมพร: โรงพิมพ์ หจก.ชุมพรพรีนซ์ แอนด์ ดีไซน์; 2555.
20. Boggess KA, Urlaub DM, Massey KE, Moos MK, Matheson MB, Lorenz C. Oral hygiene practices and dental service utilization among pregnant women. *J Am Dent Assoc* 2010; 141: 553-61.
21. Rogers SN. Dental attendance in a sample of pregnant women in Birmingham, UK. *Community Dent Health* 1991; 8: 361-8.
22. Le M, Riedy C, Weinstein P, Milgrom P. An intergenerational approach to oral health promotion: pregnancy and utilization of dental services. *J Dent Child (Chic)* 2009; 76: 46-52.

23. Marchi KS, Fisher-Owen SA, Weintraub JA, Braveman PA. Most pregnant women in California do not receive dental care: findings from a population-based study. *Public Health Rep* 2010; 125: 831-42.
24. Foundation N. Improving access to perinatal oral health care: strategies & considerations for health plans. *Dental health project* 2010: 5-7.
25. เพชรน้อย สิงห์ช่างชัย. หลักการและการใช้สถิติการวิเคราะห์ตัวแปรหลายตัวสำหรับการวิจัยทางการแพทย์. พิมพ์ครั้งที่สาม. สงขลา: ชานเมืองการพิมพ์; 2549. หน้า 110-137.
26. ศิริวิทย์ หลิมโตประเสริฐ. ความสัมพันธ์ระหว่างการดูแลตนเองของหญิงตั้งครรภ์กับความรู้และการรับรู้เกี่ยวกับการตั้งครรภ์ [วิทยานิพนธ์]. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล; 2534.
27. Mangskau KA, Arrindell B. Pregnancy and oral health: utilization of the oral health care system by pregnant women in North Dakota. *Northwest Dent* 1996; 75: 23-8.
28. Gaffield ML, Gilbert BJ, Malvitz DM, Romaguera R. Oral health during pregnancy: an analysis of information collected by the pregnancy risk assessment monitoring system. *J Am Dent Assoc* 2001; 132: 1009-16.
29. Honkala S, Al-Ansari J. Self-reported oral health, oral hygiene habits, and dental attendance of pregnant women in Kuwait. *J Clin Periodontol* 2005; 32: 809-14.
30. เอี่ยมพร ราชภูติ. การวิเคราะห์สถานการณ์การฝากครรภ์ไม่ครบตามเกณฑ์ของหญิงตั้งครรภ์โรงพยาบาลระนอง [วิทยานิพนธ์]. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2553.
31. Murira N, Munjanja SP, Zhanda I, Lindmark G, Nystrom L. Health education for pregnancy care in Harare. A survey in seven primary health care clinics. *Cent Afr J Med* 1996; 42: 297-301.
32. พนม สุขจันทร์. สถานการณ์และการพัฒนาสื่อโภชนศึกษาในโรงพยาบาลสำหรับหญิงตั้งครรภ์ที่มีและไม่มีภาวะโรคซิด ในเขตภาคใต้ของประเทศไทย : การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพงาน. *วารสาร มหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์* 2556; 5: 28-36.
33. Reifel NM, Rana H, Marcus M. Consumer satisfaction. *Adv Dent Res* 1997; 11: 281-90.
34. นงนุช บุญยัง, อับดุลเลาะห์ อับรู. พฤติกรรมบริการของบุคลากรที่หน่วยฝากครรภ์ตามการรับรู้ของ หญิงตั้งครรภ์โรงพยาบาลชุมชน จังหวัดปัตตานี. *สงขลานครินทร์เวชสาร* 2548; 23: 435-44.

ภาคผนวก

ภาคผนวก 1

แบบบันทึกและแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการศึกษา

ใบเชิญชวน

ขอเชิญเข้าร่วมโครงการวิจัย เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ารับบริการทันตกรรมในช่วงอายุครรภ์ 4-6 เดือน ของหญิงตั้งครรภ์ที่โรงพยาบาลหลังสวน จังหวัดชุมพร

เรียน ท่านผู้อ่านที่นับถือ

ข้าพเจ้านางสาวจินตนา รัตนะ นักศึกษาหลักสูตรสาขาวิทยาการสุขภาพช่องปากประยุกต์ ภาควิชาทันตกรรมป้องกัน คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ไคร้ขอเล่าถึงโครงการวิจัยที่กำลังทำอยู่และขอเชิญชวนท่านเข้าร่วมโครงการนี้

ปัญหาสุขภาพช่องปากในหญิงตั้งครรภ์จากการเกิดโรคฟันผุ การเกิดฟันสึกกร่อน มีหินปูน มีเลือดออก เหงือกบวม ก่อให้เกิดโรคเหงือกอักเสบและโรคปริทันต์ ซึ่งส่งผลการคลอดก่อนกำหนดของทารกหรือทารกมีน้ำหนักแรกคลอดน้อยได้ นอกจากนี้เชื้อแบคทีเรียที่ก่อให้เกิดโรคฟันผุจากช่องปากของแม่สามารถถ่ายทอดไปสู่ลูกได้ จากการศึกษาข้อมูลการดำเนินงานทันตสุขภาพในกลุ่มหญิงตั้งครรภ์ของจังหวัดชุมพรในปีงบประมาณ 2554 พบว่าการเข้ารับบริการทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์ทั้งในระดับอำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพรและประเทศไทย มีหญิงตั้งครรภ์จำนวนหนึ่งในสามเท่านั้นที่ได้เข้ารับบริการด้านทันตกรรม ถึงแม้ว่าจะมีการดำเนินงานโครงการส่งเสริมสุขภาพในกลุ่มหญิงตั้งครรภ์มาเป็นเวลานาน ผู้วิจัยเห็นว่าหากมารดาที่เป็นโรคในช่องปากและได้รับการตรวจสุขภาพช่องปาก พร้อมทั้งได้รับคำแนะนำและรับการรักษาในช่วงระยะอายุครรภ์ที่เหมาะสม นอกจากจะลดความรุนแรงและการลุกลามของโรคในช่องปากของมารดาแล้ว ส่งผลให้โอกาสการแพร่เชื้อไปยังบุตรของตนเองลดลงอีกด้วย จึงมีความจำเป็นที่หญิงตั้งครรภ์ควรได้รับการดูแลด้านทันตสุขภาพอย่างต่อเนื่อง เพื่อสุขภาพช่องปากที่ดีของมารดาและบุตรในอนาคต

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ารับบริการทันตกรรมในช่วงอายุครรภ์ 4-6 เดือน ของหญิงตั้งครรภ์ที่โรงพยาบาลหลังสวน จังหวัดชุมพร เพื่อนำผลการศึกษามาใช้ในการพัฒนาระบบงานทันตสาธารณสุขสำหรับหญิงตั้งครรภ์ต่อไป

ถ้าท่านตัดสินใจเข้าร่วมในโครงการนี้จะมีขั้นตอนของการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับท่าน คือ การสัมภาษณ์ตามข้อคำถามที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ในโครงการวิจัยในครั้งนี้ โดยมีข้อคำถามประมาณ 64 ข้อ ใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะถูกเก็บเป็นความลับ ทำการวิเคราะห์ เพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เท่านั้น

ไม่ว่าท่านจะเข้าร่วมในโครงการวิจัยนี้หรือไม่ ท่านจะยังคงได้รับการรักษาที่ดีเช่นเดียวกับผู้ป่วยคนอื่นๆ และถ้าท่านต้องการที่จะถอนตัวออกจากการศึกษานี้เมื่อใด ท่านก็สามารถกระทำได้อย่างอิสระ

หากท่านมีคำถามใดๆ ก่อนที่จะตัดสินใจเข้าร่วมโครงการนี้ โปรดซักถามผู้วิจัยได้ และสามารถติดต่อได้ที่งานทันตกรรม โรงพยาบาลปากน้ำหลังสวน ตำบลปากน้ำ อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ที่ทำงาน 077-551249 ต่อ 119 เบอร์มือถือ 087-8811319 หรือ e-mail namneung_2518@hotmail.com

ขอขอบคุณเป็นอย่างสูง

นางสาวจินตนา รัตนะ

หัวหน้าโครงการ

หมายเหตุ : กรุณาอ่านข้อความให้เข้าใจก่อนเซ็นชื่อยินยอมเข้าร่วมโครงการ

แบบยินยอมเข้าร่วมการศึกษา

โครงการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ารับบริการทันตกรรมในช่วงอายุครรภ์ 4-6 เดือน
ของหญิงตั้งครรภ์ที่โรงพยาบาลหลังสวน จังหวัดชุมพร

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ข้าพเจ้า.....อายุ.....ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่.....

ถนน.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

ได้อ่าน/ได้รับการอธิบายจากผู้วิจัยถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัย รวมทั้งประโยชน์ที่จะ
เกิดขึ้นจากการวิจัยอย่างละเอียดและมีความเข้าใจดีแล้ว

ผู้รับผิดชอบโครงการวิจัยนี้ คือ นางสาวจินตนา รัตนะ สถานที่ติดต่อ งานทันตกรรม
โรงพยาบาลปากน้ำหลังสวน ตำบลปากน้ำ อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร เบอร์โทรศัพท์ 087-
8811319 หรือเมื่อมีปัญหาใดๆ เกิดขึ้นเนื่องจากการทำวิจัยในเรื่องนี้ข้าพเจ้าสามารถร้องเรียนไปที่
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90112
โทรศัพท์ 074-28-7500

หากผู้วิจัยมีข้อมูลเพิ่มเติมทั้งด้านประโยชน์และโทษที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะแจ้ง
ให้ข้าพเจ้าทราบอย่างรวดเร็ว โดยไม่ปิดบัง

ข้าพเจ้ามีสิทธิที่จะขอการเข้าร่วมโครงการวิจัยโดยมีต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า โดยการ
งดการเข้าร่วมการวิจัยนี้ จะไม่มีผลกระทบต่อ การได้รับบริการหรือการรักษาที่ข้าพเจ้าจะได้รับแต่
ประการใด

ผู้วิจัยรับรองว่าจะเก็บข้อมูลเฉพาะที่เกี่ยวกับตัวข้าพเจ้าเป็นความลับ จะไม่เปิดเผยข้อมูล
หรือผลการวิจัยของข้าพเจ้าเป็นรายบุคคลต่อสาธารณชน จะเปิดเผยได้เฉพาะในรูปที่เป็นสรุป
ผลการวิจัยหรือการเปิดเผยข้อมูลต่อผู้มีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนและกำกับดูแลการวิจัย

ข้าพเจ้าได้อ่าน/ได้รับการอธิบายข้อความข้างต้นแล้ว และมีความเข้าใจดีทุกประการจึงได้
ลงนามในใบยินยอมนี้ด้วยความเต็มใจโดยนักวิจัยได้ให้สำเนาแบบยินยอมที่ลงนามแล้วกับข้าพเจ้า
เพื่อเก็บไว้เป็นหลักฐาน จำนวน 1 ชุด

ลงชื่อ.....ผู้ยินยอม

ลงชื่อ.....หัวหน้าโครงการ

ลงชื่อ.....พยาน

ลงชื่อ.....พยาน

แบบสัมภาษณ์

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ารับบริการทันตกรรมในช่วงอายุครรภ์ 4-6 เดือน
ของหญิงตั้งครรภ์ ที่โรงพยาบาลหลังสวน จังหวัดชุมพร

นางสาวจินตนา รัตนะ นักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิทยาการสุขภาพช่องปาก
ประยุกต์ ภาควิชาทันตกรรมป้องกัน สาขาทันตกรรมชุมชน คณะทันตแพทยศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

.....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาปัจจัยด้านความรู้ ทักษะและการปฏิบัติด้านทันตสุขภาพ
การรับรู้สถานะสุขภาพช่องปากของหญิงตั้งครรภ์ ความเข้าใจและความพึงพอใจระบบบริการ
ทันตกรรม ระยะเวลาในการเข้ารับการรักษาทันตกรรมครั้งแรกที่สัมพันธ์ต่อการเข้ารับการรักษา
ทางทันตกรรมในช่วงอายุครรภ์ 4-6 เดือน ของหญิงตั้งครรภ์ที่โรงพยาบาลหลังสวน

คำชี้แจง

1.การสัมภาษณ์โดยผู้วิจัยเพียงคนเดียว ทำการสัมภาษณ์หญิงตั้งครรภ์ที่มาฝากครรภ์
ที่เคยได้รับการตรวจสุขภาพช่องปากและนัดหมาย วัน เวลา ในการรับบริการทันตกรรมช่วง
อายุครรภ์ 4-6 เดือนที่โรงพยาบาลหลังสวน ที่มีอายุครรภ์มากกว่า 6 เดือนถึงก่อนคลอด ในเดือน
พฤษภาคม-ตุลาคม พ.ศ.2556 (ช่วงที่เก็บข้อมูล) ข้อมูลจากทะเบียนรับบริการทันตกรรมของ
โรงพยาบาลและทำการสัมภาษณ์ทั้งกลุ่มหญิงตั้งครรภ์ที่เข้ารับการรักษาและไม่เข้ารับการรักษาทาง
ทันตกรรม

2.ผู้สัมภาษณ์ทำการบันทึกข้อมูลในส่วนของข้อมูลจากทะเบียนประวัติผู้รับบริการ

3.แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับการรับรู้ภาวะสุขภาพช่องปากตนเอง

ส่วนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับความรู้ด้านทันตสุขภาพ

ส่วนที่ 4 ข้อคำถามเกี่ยวกับการปฏิบัติด้านทันตสุขภาพ

ส่วนที่ 5 ข้อคำถามเกี่ยวกับทัศนคติด้านทันตสุขภาพ

ส่วนที่ 6 ข้อคำถามเกี่ยวกับความเข้าใจและความพึงพอใจระบบบริการทันตกรรม

ผู้วิจัย

นางสาวจินตนา รัตนะ

โรงพยาบาล ( ) 1. โรงพยาบาลปากน้ำหลังสวน ( ) 2. โรงพยาบาลหลังสวน

ID

ระยะทาง.....กิโลเมตร

วันที่สัมภาษณ์ (วัน/เดือน/ปี)...../...../.....

ผู้สัมภาษณ์บันทึกข้อมูลจากทะเบียนประวัติผู้รับบริการ

1. อายุครรภ์ที่เริ่มฝากครรภ์ครั้งแรก.....สัปดาห์
2. อายุครรภ์ในปัจจุบัน.....สัปดาห์ (ณ. วันที่สัมภาษณ์)
3. ประวัติโรคประจำตัว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ไม่ใช่ (0)   ใช่ (1)

1. โรคเบาหวาน	( )	( )
2. โรคความดันโลหิตสูง	( )	( )
3. โรคหอบหืด	( )	( )
4. โรคไทรอยด์	( )	( )
5. โรคหัวใจ	( )	( )
6. ภาวะโลหิตจางหรือพาหะธาลัสซีเมีย	( )	( )
7. การติดเชื้อฉวยโรคปอด	( )	( )
8. อื่นๆโปรดระบุ.....		

4. การเกิดภาวะแทรกซ้อนในช่วงระหว่างตั้งครรภ์ครั้งนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ไม่ใช่ (0)   ใช่ (1)

1. โรคเบาหวาน	( )	( )
2. โรคความดันโลหิตสูง	( )	( )
3. โรคหอบหืด	( )	( )
4. โรคไทรอยด์	( )	( )
5. โรคหัวใจ	( )	( )
6. ภาวะโลหิตจางหรือพาหะธาลัสซีเมีย	( )	( )
7. อื่นๆโปรดระบุ.....		

5. การเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมที่โรงพยาบาลปากน้ำหลังสวนหรือโรงพยาบาลหลังสวนในช่วงอายุครรภ์ 4-6 เดือน ของการตั้งครรภ์ครั้งนี้

( ) 0. ไม่เข้ารับการรักษาทันตกรรม(ข้ามไปถามส่วนที่ 1)( ) 1. เข้ารับการรักษาทันตกรรม

6. จำนวนครั้งที่เคยมารับการรักษาทันตกรรมในระหว่างการตั้งครรภ์ครั้งนี้.....ครั้ง

7. การรับการรักษาทางทันตกรรมที่ได้รับในระหว่างตั้งครรภ์ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

( ) 1. ขูดหินปูน ( ) 2. อุดฟัน ( ) 3. ถอนฟัน
( ) 4. ผ่าฟันคุด ( ) 5. รักษาโรคฟัน ( ) 6. หมอจ่ายยา รับยาไปทาน
( ) 7. คำแนะนำในการดูแลสุขภาพช่องปาก ( ) 8. อื่นๆ โปรดระบุ.....

8. การรับการรักษาทางทันตกรรมในช่วงอายุครรภ์ 4-6 เดือน ของการตั้งครรภ์ครั้งนี้

( ) 0. ไม่ Complete case ( ) 1. Complete case

9. ระยะเวลาในการรอรับการรักษาทางทันตกรรมครั้งแรก

วันที่ตรวจสุขภาพช่องปากและรับบัตรนัดทันตกรรม...../...../.....

วันที่นัดหมายเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมครั้งแรก...../...../.....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

10. วัน เดือน ปี เกิดของท่าน...../...../.....(ณ.วันที่สัมภาษณ์)

11. ท่านนับถือศาสนาอะไร

( ) 1. พุทธ ( ) 2. อิสลาม ( ) 3. คริสต์ ( ) 4. อื่นๆ

12. ระดับการศึกษาสูงสุดของท่าน คือ

( ) 1. ไม่ได้เรียน/ประถมศึกษา ( ) 2. มัธยมศึกษาตอนต้น
( ) 3. มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. ( ) 4. อนุปริญญา/ปวส.
( ) 5.ปริญญาตรี ( ) 6. สูงกว่าปริญญาตรี

13. ตอนนี้อยู่สถานภาพสมรสของท่านคือ

( ) 1. สมรส ( ) 2. ม่าย ( ) 3. หย่าร้าง/แยกกันอยู่

14. ท่านประกอบอาชีพอะไร

( ) 1. ไม่ได้ทำงาน/แม่บ้าน ( ) 2. ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว
( ) 3. รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ ( ) 4. ลูกจ้าง/พนักงานบริษัท
( ) 5. เกษตรกร/ประมง ( ) 6. รับจ้างทั่วไป

15. รายได้คงเหลือหลังหักค่าใช้จ่ายและหนี้สินเฉลี่ยต่อเดือนของสามี-ภรรยา เป็นอย่างไร
- ( ) 1. ไม่มีรายได้ ( ) 2. มีรายได้ แต่ไม่พอใช้
 ( ) 3. มีรายได้ พอใช้ ( ) 4. มีรายได้ พอใช้ มีเหลือเก็บ
16. การตั้งครรภ์ครั้งนี้เป็นการตั้งครรภ์ลำดับที่เท่าไรให้นับเฉพาะจำนวนบุตรที่เกิดรอดมีชีวิต.....
17. ท่านเคยมีประวัติการแท้งบุตรหรือไม่
- ( ) 0 ไม่เคยแท้งบุตร ( ) เคยแท้งบุตร.....ครั้ง
18. ท่านมีสิทธิการรักษาพยาบาลอย่างไร
- ( ) 1. บัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า 30 บาท ( ) 2.สวัสดิการข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ
 ( ) 3. ประกันสังคม ( ) 4. ชำระเงินเอง/ไม่มีสิทธิการรักษาใดๆ
 ( ) 5. ประกันของเอกชน ( ) 6. อื่นๆโปรดระบุ.....

ส่วนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับการรับรู้สถานะสุขภาพช่องปากตนเอง

คำชี้แจง คำถามข้อที่ 19,21 อ่านคำถามแต่ละข้อ หากตอบว่า รู้ ถามต่อว่า รู้ว่ามีปัญหา
หรือรู้ว่าไม่มีปัญหา

19. ท่านรู้หรือไม่ว่าสุขภาพช่องปากของท่านเป็นอย่างไรขณะที่ท่านมีอายุครรภ์ 1- 3 เดือน
หรือในช่วงที่ท่านมาฝากครรภ์ครั้งแรก
- ( ) 0. ไม่มีปัญหาอะไร/ สุขภาพช่องปากดี
 ( ) 1. มีปัญหา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ,ไม่ต้องอ่านคำตอบ)
- ( ) 1.1 ปวดฟัน ( ) 1.2 มีฟันผุเป็นรู ( ) 1.3 มีหินปูน
 ( ) 1.4 เหงือกบวม ( ) 1.5 เหงือกมีเลือดออก ( ) 1.6 เหงือกอักเสบ
 ( ) 1.7 มีกลิ่นปาก ( ) 1.8 มีฟันคุด ( ) 1.9 ฟันโยก
 ( ) 1.10 มีหนอง ( ) 1.11 อื่นๆ.....

20. ถ้ากำหนดให้สุขภาพช่องปากของท่านโดยรวม แบ่งเป็น 5 ระดับ ตั้งแต่ ดีมาก ดี ปานกลาง แย่ แย่มาก ท่านรู้ว่าสุขภาพช่องปากของท่านเป็นอย่างไรในขณะที่ท่านมีอายุครรภ์ 1-3 เดือน หรือในช่วงที่ท่านมาฝากครรภ์ครั้งแรก
- ( ) 5 ดีมาก   ( ) 4 ดี   ( ) 3 ปานกลาง   ( ) 2 แย่   ( ) 1 แย่มาก
21. ท่านรู้หรือไม่ว่าท่านต้องได้รับการรักษาทางทันตกรรมอะไรบ้างขณะที่ท่านมีอายุครรภ์ 1-3 เดือนหรือในช่วงที่ท่านมาฝากครรภ์ครั้งแรก
- ( ) 0. ไม่ต้องรับการรักษาใดๆ
- ( ) 1. รู้ว่าต้องรับการรักษาทันตกรรม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ( ) 1.1 ขูดหินปูน   ( ) 1.2 อุดฟัน   ( ) 1.3 ถอนฟัน
- ( ) 1.4 รักษาโรคฟัน   ( ) 1.5 ผ่าฟันคุด   ( ) 1.6 อื่นๆ โปรดระบุ.....
22. ถ้ากำหนดให้ความจำเป็นต้องได้รับการรักษาโรคในช่องปากของท่าน แบ่งเป็น 5 ระดับ ตั้งแต่ 5 จำเป็นมากที่สุด จนถึง 1 ไม่จำเป็นเลย ท่านรู้ว่าท่านจำเป็นต้องได้รับการรักษาโรคในช่องปากของท่านเป็นอย่างไรในขณะที่ท่านมีอายุครรภ์ 1-3 เดือน หรือในช่วงที่ท่านมาฝากครรภ์ครั้งแรก
- ( ) 5 จำเป็นมากที่สุด   ( ) 4 จำเป็นมาก   ( ) 3 จำเป็นปานกลาง
- ( ) 2 ไม่จำเป็น   ( ) 1 ไม่จำเป็นเลย

ส่วนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับความรู้ด้านทันตสุขภาพ

คำชี้แจง อ่านคำถามแต่ละข้อ แล้วให้ตอบว่า *ใช่* *ไม่ใช่* หรือ *ไม่รู้*

23. การอาเจียนบ่อยๆขณะแปรงฟัน ทำให้ฟันสึกกร่อนได้ใช่หรือไม่
 0. ไม่ใช่   1. ใช่   2. ไม่รู้
24. ช่วงการตั้งครรภ์ทำให้เหงือกบวมแดง อักเสบ ง่ายกว่าช่วงไม่ได้ตั้งครรภ์ใช่หรือไม่
 0. ไม่ใช่   1. ใช่   2. ไม่รู้
25. ช่วงอายุครรภ์ที่เหมาะสมในการทำฟันคือช่วงอายุครรภ์ใด (อ่านตัวเลือก)
 1. อายุครรภ์ 1-3 เดือน   2. อายุครรภ์ 4-6 เดือน
 3. อายุครรภ์ 7-9 เดือน   4. ไม่รู้
26. เชื้อโรคจากฟันผุของแม่สามารถถ่ายทอดสู่ลูกได้ใช่หรือไม่
 0. ไม่ใช่   1. ใช่   2. ไม่รู้
27. การเป็นโรครำมะนาดขณะตั้งครรภ์มีโอกาสทำให้ลูกคลอดก่อนกำหนดใช่หรือไม่
 0. ไม่ใช่   1. ใช่   2. ไม่รู้
28. การเป็นโรครำมะนาดขณะตั้งครรภ์มีโอกาสทำให้ลูกมีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ใช่หรือไม่
 0. ไม่ใช่   1. ใช่   2. ไม่รู้

ส่วนที่ 4 ข้อคำถามเกี่ยวกับการปฏิบัติด้านทันตสุขภาพ

29. ท่านแปรงฟันบ่อยแค่ไหน

- ( ) 1. แปรงฟันไม่ทุกวัน ( ) 2. แปรงฟันทุกวัน วันละครั้ง
 ( ) 3. แปรงฟันทุกวัน 2 ครั้งต่อวัน ( ) 4. แปรงฟันทุกวัน วันละ 3 ครั้ง
 ( ) 5. แปรงฟันทุกวัน 1 ครั้งหรือ 2 ครั้งต่อวัน
 ( ) 6. แปรงฟันทุกวัน 2 ครั้งหรือ 3 ครั้งต่อวัน
 ( ) 7. แปรงฟันทุกวันมากกว่า 3 ครั้งต่อวัน

30. ในปัจจุบันท่านใช้ยาสีฟันยี่ห้ออะไร (ถามยี่ห้อ.....ถ้าบอกยี่ห้อไม่ได้ให้ดูตัวอย่าง)

- ( ) ระบุยี่ห้อ..... ( ) ระบุยี่ห้อไม่ได้

โดยสรุป ผู้สัมภาษณ์ระบุว่ายาสีฟันที่ใช้ มีฟลูออไรด์หรือไม่

- ( ) 0. ไม่ได้ใช้ยาสีฟันที่มีฟลูออไรด์ ( ) 1. ใช้ยาสีฟันที่มีฟลูออไรด์
 ( ) 2. ระบุไม่ได้

31. ในปัจจุบันท่านใช้ไหมขัดฟันทำความสะอาดช่องปากหรือไม่

- ( ) 0. ไม่ใช่
 ( ) 1. ใช่ (ถามต่อว่า ท่านใช้ไหมขัดฟันบ่อยแค่ไหน)
 ( ) 1.1 ใช่ 1 ครั้งต่อสัปดาห์ ( ) 1.2 ใช่ 2-3 ครั้งต่อสัปดาห์
 ( ) 1.3. ใช่ 4-6 ครั้งต่อสัปดาห์ ( ) 1.4 ใช่ทุกวัน

32. ก่อนการตั้งครรภ์ท่านเข้ารับบริการทันตกรรมบ่อยแค่ไหนไม่ว่าจะเข้ารับบริการทันตกรรมที่ไหน

- ( ) 0. ไม่เคยเลย ( ) 1. น้อยกว่า 1 ครั้ง/ปี
 ( ) 2. 1 ครั้ง/ปี ( ) 3. ทุก 6 เดือน
 ( ) 4. มากกว่า 2 ครั้ง/ปี ( ) 5. ไปทุกครั้งตามที่หมอฟันนัด

33. ก่อนการตั้งครรภ์ท่านเคยเข้ารับบริการทันตกรรมที่โรงพยาบาลปากน้ำหลังสวนหรือโรงพยาบาลหลังสวนหรือไม่

- ( ) 0. ไม่เคย ( ) 1. 1 ครั้ง/ปี ( ) 2. ทุก 6 เดือน ( ) 3. มากกว่า 1 ครั้ง/ปี

34. การรับบริการทันตกรรมที่โรงพยาบาลปากน้ำหลังสวนหรือโรงพยาบาลหลังสวน
ที่ท่านได้รับก่อนการตั้งครรภ์ครั้งนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ( ) 1 ขูดหินปูน ( ) 2 อุดฟัน ( ) 3 ถอนฟัน
( ) 4 รักษาโรคฟัน ( ) 5 ผ่าฟันคุด ( ) 6 อื่นๆ โปรดระบุ.....
35. ในช่วงตั้งครรภ์ครั้งนี้ท่านเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมที่ไหนบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
	ไม่ใช่ (0)	ใช่ (1)
1. โรงพยาบาลปากน้ำหลังสวน (ถามข้อ 36)	( )	( )
2. โรงพยาบาลหลังสวน (ถามข้อ 36)	( )	( )
3. โรงพยาบาล/สถานีนอนมัยอื่นๆ(ของรัฐ) โปรดระบุ.....(ข้ามไปถามข้อ 38,40-42)	( )	( )
4. โรงพยาบาลเอกชนหรือคลินิกเอกชน(ข้ามไปตอบข้อ 39-42)	( )	( )

คำชี้แจง ข้อคำถามข้อ 36 – 41 อ่านคำตอบทีละข้อ แล้วให้ตอบว่า *ใช่* หรือ *ไม่ใช่*

36. เหตุผลที่ทำให้ท่านเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมในโรงพยาบาลปากน้ำหลังสวนหรือ
โรงพยาบาลหลังสวนในระหว่างการตั้งครรภ์ครั้งนี้
	ไม่ใช่ (0)	ใช่ (1)
1. ทันตแพทย์นัด	( )	( )
2. รักษาได้เลยไม่ต้องรอคิว	( )	( )
3. เข้ารับบริการเป็นประจำอยู่แล้ว	( )	( )
4. ไม่ต้องเสียค่ารักษา/ค่ารักษาถูก	( )	( )
5. การเอาใจใส่ดี	( )	( )
6. ความน่าเชื่อถือของทันตแพทย์	( )	( )
7. เครื่องมือที่ทันสมัย	( )	( )
8. ใกล้บ้าน	( )	( )
9. อื่นๆ โปรดระบุ.....		
37. เหตุผลอันดับที่ 1 ที่ท่านเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมในโรงพยาบาลปากน้ำหลังสวน
หรือโรงพยาบาลหลังสวนในระหว่างการตั้งครรภ์ครั้งนี้
(อ่านทวนคำตอบข้อ 36 ที่ตอบว่า *ใช่* อีกครั้ง) คือ.....(ข้ามไปถามส่วนที่ 5)

38. เหตุผลที่ทำให้ท่านเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมในโรงพยาบาล/สถานอนามัยอื่นๆ(ของรัฐ)
ในระหว่างการตั้งครรภ์ครั้งนี้ (ข้ามไปถามข้อ 40-42)

	ไม่ใช่ (0)	ใช่ (1)
1. ทันตแพทย์นัด	( )	( )
2. รักษาได้เลยไม่ต้องรอคิว	( )	( )
3. เข้ารับบริการเป็นประจำอยู่แล้ว	( )	( )
4. ไม่ต้องเสียค่ารักษา/ค่ารักษาถูก	( )	( )
5. การเอาใจใส่ดี	( )	( )
6. ความน่าเชื่อถือของทันตแพทย์	( )	( )
7. เครื่องมือที่ทันสมัย	( )	( )
8. ใกล้บ้าน	( )	( )
9. อื่นๆ โปรดระบุ.....		

39. เหตุผลที่ทำให้ท่านเข้ารับการรักษาทางทันตกรรมในโรงพยาบาลเอกชนหรือคลินิกเอกชน
ในระหว่างการตั้งครรภ์ครั้งนี้ (ถามข้อ 40,41)

	ไม่ใช่ (0)	ใช่ (1)
1. ทันตแพทย์นัด	( )	( )
2. รักษาได้เลยไม่ต้องรอคิว	( )	( )
3. เข้ารับบริการเป็นประจำอยู่แล้ว	( )	( )
4. ไม่ต้องเสียค่ารักษา/ค่ารักษาถูก	( )	( )
5. การเอาใจใส่ดี	( )	( )
6. ความน่าเชื่อถือของทันตแพทย์	( )	( )
7. เครื่องมือที่ทันสมัย	( )	( )
8. ใกล้บ้าน	( )	( )
9. อื่นๆ โปรดระบุ.....		

40. การรักษาทางทันตกรรมที่ท่านได้รับในระหว่างตั้งครรภ์ครั้งนี้จากโรงพยาบาล/สถานอนามัย
อื่นๆ(ของรัฐ)หรือโรงพยาบาลเอกชน/คลินิกเอกชน คืออะไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

( ) 1. บุคหินปูน	( ) 2. อุดฟัน	( ) 3. ถอนฟัน
( ) 4. ผ่าฟันคุด	( ) 5. รักษาโรคฟัน	( ) 6. หมอจ่ายยา รับประทาน
( ) 7. คำแนะนำในการดูแลสุขภาพช่องปาก	( ) 8. อื่นๆ โปรดระบุ.....	

41. เหตุผลที่ทำให้ท่านไม่เข้ารับการรักษาทางทันตกรรมในโรงพยาบาลปากน้ำหลังสวนหรือ
โรงพยาบาลหลังสวนในระหว่างการตั้งครรภ์ครั้งนี้

	ไม่ใช่ (0)	ใช่ (1)
1. ลืมการนัดของทันตแพทย์	( )	( )
2. ไม่มีปัญหาสุขภาพช่องปาก	( )	( )
3. กลัวการทำฟัน	( )	( )
4. รอคิวทำฟันนาน	( )	( )
5. กลัวว่าการทำฟันเป็นอันตรายต่อลูกในท้อง	( )	( )
6. คิดว่าขณะตั้งครรภ์ไม่สามารถทำฟันได้	( )	( )
7. เดินทางไม่สะดวก	( )	( )
8. มีปัญหาด้านค่าใช้จ่าย	( )	( )
9. ไม่มีว่าง/ไม่มีเวลา	( )	( )
10. อื่นๆ โปรดระบุ.....		

42. เหตุผลอันดับที่ 1 ที่ท่านไม่เข้ารับการรักษาทางทันตกรรมในโรงพยาบาลปากน้ำหลังสวนหรือ
โรงพยาบาลหลังสวนในระหว่างการตั้งครรภ์ครั้งนี้(อ่านทวนคำตอบข้อ 41 ที่ตอบว่า ใช่ อีกครั้ง)
คือ.....

43.เหตุผลที่ทำให้ท่านไม่เข้ารับการรักษาทางทันตกรรมในสถานบริการใดๆระหว่างการตั้งครรภ์ครั้งนี้

	ไม่ใช่ (0)	ใช่ (1)
1. ลืมการนัดของทันตแพทย์	( )	( )
2. ไม่มีปัญหาสุขภาพช่องปาก	( )	( )
3. กลัวการทำฟัน	( )	( )
4. รอคิวทำฟันนาน	( )	( )
5. กลัวว่าการทำฟันเป็นอันตรายต่อลูกในท้อง	( )	( )
6. คิดว่าขณะตั้งครรภ์ไม่สามารถทำฟันได้	( )	( )
7. เดินทางไม่สะดวก	( )	( )
8. มีปัญหาด้านค่าใช้จ่าย	( )	( )
9. ไม่มีเวลา/ไม่มีว่าง	( )	( )
10. อื่นๆ โปรดระบุ.....		

44. เหตุผลอันดับที่ 1 ที่ท่านไม่เข้ารับการรักษาทางทันตกรรมในสถานบริการใดๆในระหว่าง
การตั้งครรภ์ครั้งนี้ (อ่านทวนคำตอบข้อ 43 ที่ตอบว่า ใช่ อีกครั้ง) คือ.....

ส่วนที่ 5 ข้อคำถามเกี่ยวกับทัศนคติด้านทันตสุขภาพ

คำชี้แจง ท่านเห็นด้วยกับข้อความต่อไปนี้ มาก น้อย เพียงใด (อ่านคำถามทีละข้อ แล้วถามว่า) ท่านเห็นด้วยมากน้อยแค่ไหน มีคะแนน 1-5 ,คะแนน 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด, คะแนน 4 หมายถึง เห็นด้วยมาก,คะแนน 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง ,คะแนน 2 หมายถึง เห็นด้วยน้อย คะแนน 1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

ข้อ	คำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
45	การทำฟันระหว่างตั้งครรภ์ อาจเป็นอันตรายต่อลูก	5	4	3	2	1
46	หากแม่มีฟันผุ ลูกจะฟันผุเหมือนแม่	5	4	3	2	1
47	ไม่ว่าระหว่างตั้งครรภ์แม่จะดูแลฟัน ได้ดีเพียงใด ฟันของแม่ก็ยังผุ	5	4	3	2	1
48	ท่านตั้งใจดูแลสุขภาพช่องปาก ของตนเองระหว่างตั้งครรภ์มากกว่า ปกติเพราะกลัวส่งผลเสียต่อลูก ในท้อง	5	4	3	2	1
49	แม้จะรู้สึกคลื่นไส้ อาเจียน ท่านจะพยายามแปรงฟันให้สะอาด ที่สุด	5	4	3	2	1

ส่วนที่ 6 ข้อคำถามเกี่ยวกับความเข้าใจและความพึงพอใจขั้นตอนการบริการทันตกรรม

1. ข้อคำถามเกี่ยวกับความเข้าใจขั้นตอนการบริการทันตกรรม

คำชี้แจง ท่านเคยได้รับคำอธิบายจากเจ้าหน้าที่แผนกทันตกรรมในวันที่ตรวจสุขภาพช่องปากที่มาฝากครรภ์ครั้งในการตั้งครรภ์ครั้งนี้ ตามข้อความต่อไปนี้หรือไม่ (อ่านคำถามทีละข้อ) หากตอบว่า *อธิบาย* ท่านมีความเข้าใจมากน้อยแค่ไหน มีคะแนน 1-5 , คะแนน 5 หมายถึง อธิบายเข้าใจมากที่สุด ,คะแนน 4 หมายถึง อธิบายเข้าใจมาก ,คะแนน 3 หมายถึง อธิบายเข้าใจปานกลาง, คะแนน 2 หมายถึง ไม่ค่อยเข้าใจ , คะแนน 1 หมายถึง ไม่เข้าใจเลย

ข้อ	คำถาม	เจ้าหน้าที่ ที่ไม่ อธิบาย ตอบ ไม่ได้ (9)	การอธิบายมีระดับความเข้าใจ				
			มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปาน กลาง (3)	ไม่ ค่อย เข้าใจ (2)	ไม่ เข้าใจ เลย (1)
50	เจ้าหน้าที่แผนกทันตกรรมอธิบายว่าโรงพยาบาลปากน้ำหลังสวนหรือโรงพยาบาลหลังสวนมีการตรวจสุขภาพช่องปากและรักษาทันตกรรมให้แก่หญิงตั้งครรภ์ในระหว่างตั้งครรภ์	9	5	4	3	2	1
51	เจ้าหน้าที่แผนกทันตกรรมอธิบายว่าต้องเข้ารับการรักษาโรคฟันผุในระหว่างตั้งครรภ์เพราะเชื้อโรคจากฟันผุของแม่จะส่งผลกระทบต่อฟันของลูก	9	5	4	3	2	1
52	เจ้าหน้าที่แผนกทันตกรรมอธิบายว่าต้องเข้ารับการรักษาโรคเหงือกอักเสบในระหว่างตั้งครรภ์เพราะมีโอกาสทำให้ลูกคลอดก่อนกำหนดและน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์	9	5	4	3	2	1

ข้อ	คำถาม	เจ้าหน้าที่ไม่อธิบายตอบไม่ได้ (9)	การอธิบายมีระดับความเข้าใจ				
			มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	ไม่ค่อยเข้าใจ (2)	ไม่เข้าใจเลย (1)
53	เจ้าหน้าที่แผนกทันตกรรมอธิบายว่าโรงพยาบาลมีการนัดหมายหญิงตั้งครรภ์เข้ารับการรักษาทางทันตกรรมตามสภาพปัญหาในช่องปาก	9	5	4	3	2	1
54	เจ้าหน้าที่แผนกทันตกรรมอธิบายว่าหากหญิงตั้งครรภ์ไม่สะดวกเข้ารับการรักษาทันตกรรมตามวัน เวลาที่นัดหมายสามารถติดต่อขอเลื่อนนัดได้	9	5	4	3	2	1
55	เจ้าหน้าที่แผนกทันตกรรมอธิบายว่าหญิงตั้งครรภ์จะได้รับการรักษาทันตกรรมครั้งแรกภายในเดือนที่ 4 ของการตั้งครรภ์	9	5	4	3	2	1
56	เจ้าหน้าที่แผนกทันตกรรมอธิบายว่าโรงพยาบาลจะให้บริการรักษาทางทันตกรรมแก่หญิงตั้งครรภ์ในช่วงอายุครรภ์ 4-6 เดือนเท่านั้น ยกเว้นกรณีฉุกเฉินในเดือนที่ 7-9 ก็สามารถมารับบริการได้	9	5	4	3	2	1
57	ทันตแพทย์/ทันตภิบาลอธิบายว่าท่านต้องเข้ารับการรักษาทันตกรรมและต้องเข้ารับการรักษาทันตกรรมอะไรบ้าง	9	5	4	3	2	1

2. ตามเกี่ยวกับความพึงพอใจขั้นตอนการบริการทันตกรรม

คำชี้แจง ท่านเห็นด้วยกับข้อความต่อไปนี้ มาก น้อย เพียงใด (อ่านคำถามทีละข้อ แล้วถามว่า)

ท่านเห็นด้วยมากน้อยแค่ไหนให้มีคะแนน 1-5, คะแนน 5 หมายถึง ความพึงพอใจมากที่สุด, คะแนน 4 หมายถึง ความพึงพอใจมาก, คะแนน 3 หมายถึง ความพึงพอใจปานกลาง, คะแนน 2 หมายถึง ความพึงพอใจน้อยคะแนน 1 หมายถึง ความพึงพอใจน้อยที่สุด

ข้อ	ประเด็นความพึงพอใจ	ไม่มี ประสบ การตอบ ไม่ได้ (9)	ระดับความพึงพอใจ				
			มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปาน กลาง (3)	น้อย (2)	น้อย ที่สุด (1)
58	ในวันที่ตรวจสุขภาพช่องปาก ทันตแพทย์/ทันตภิบาลผู้ตรวจ อธิบายผลการตรวจสุขภาพช่อง ปากและความจำเป็นที่ต้องเข้ารับ การรักษาทันตกรรมได้ชัดเจนและ เข้าใจง่าย	9	5	4	3	2	1
59	ในวันที่ตรวจสุขภาพช่องปาก ทันตแพทย์/ทันตภิบาลผู้ตรวจ เอาใจใส่ กระจื่อหรือร้อนและเต็มใจ ให้บริการ	9	5	4	3	2	1
60	ในวันที่รับบัตรนัดหมายเจ้าหน้าที่ แผนกทันตกรรม เอาใจใส่ กระจื่อหรือร้อน และเต็มใจให้บริการ	9	5	4	3	2	1

ข้อ	ประเด็นความพึงพอใจ	ไม่มี ประสบ การณ้ตอบ ไม่ได้ (9)	ระดับความพึงพอใจ				
			มาก ที่สุด (5)	มาก (4)	ปาน กลาง (3)	น้อย (2)	น้อย ที่สุด (1)
61	บัตรนัดการเข้ารับการรักษาทาง ทันตกรรมมีการระบุวัน เวลา นัด ที่ชัดเจน อ่านเข้าใจง่าย	9	5	4	3	2	1
62	ระยะเวลานัดหมายการเข้ารับการ รักษาทางทันตกรรมสำหรับ หญิงตั้งครรภ์มีความเหมาะสม	9	5	4	3	2	1
63	ขั้นตอนการเลื่อนนัดเข้ารับการ รักษาทางทันตกรรม เข้าใจง่าย สะดวก	9	5	4	3	2	1
64	โดยภาพรวมท่านมีความพึงพอใจ ต่อขั้นตอนการบริการทันตกรรม ของโรงพยาบาล	9	5	4	3	2	1

ขอขอบคุณท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์

